

การแปลคำทางวัฒนธรรมจากภาษาสเปนเป็นภาษาไทยใน นวนิยายเม็กซิกันเรื่อง “เปโตร ปาราโม”

ธนิษฐา สิริหิตย์*

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

Translation of *Culturemas* from Spanish to Thai in the Mexican Novel *Pedro Páramo*

Thanita Sirinit*

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 28 October 2024

Revised 25 November 2024

Accepted 28 November 2024

คำสำคัญ

การแปล

คำทางวัฒนธรรม

เปโตร ปาราโม

Keywords:

translation,

cultural terms,

Pedro Páramo

* Corresponding author

E-mail address:

thanita.s@arts.tu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาทฤษฎีการแปลคำทางวัฒนธรรมจากภาษาสเปนเป็นภาษาไทยในนวนิยายเม็กซิกันเรื่อง “เปโตร ปาราโม” จากการศึกษาพบคำทางวัฒนธรรมรวมทั้งสิ้น 131 คำ ผู้วิจัยวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมตามแนวทางทฤษฎีของ Molina (2001) พบว่า ตรงกับกลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมทั้งหมด 9 วิธี เรียงลำดับตามความถี่ของการปรากฏใช้จากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ การทับศัพท์ร่วมกับกลวิธีอื่น การสร้างวาทกรรม การเทียบเคียงคำหรือสำนวนที่กำหนดไว้แล้ว การบรรยาย การดัดแปลง การยืมแล้วแปลตรงตัว การแปลแบบคลุมความ การขยายความ และการลดความ ตามลำดับ

Abstract

This research examines the translation techniques employed for *cultureme* or cultural terms from Spanish to Thai in the Mexican novel *Pedro Páramo*. The researcher found 131 cultural terms and analyzed the translation techniques employed for cultural terms based on Molina's theoretical framework. Nine translation techniques were identified, ranked from most to least frequent: borrowing (transcription) combined with other techniques, discourse creation, established equivalence, description, adaptation, calque, generalization, amplification, and reduction.

1. บทนำ

นวนิยายเรื่อง เปโตร ปาราโม (Pedro Páramo) เขียนโดย ขวน รุลโฟ (Juan Rulfo) นักประพันธ์ชาวเม็กซิกัน ผู้ได้รับรางวัลสำคัญ ๆ อาทิ รางวัลศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณคดี (Premio Nacional de Letras) ในปี ค.ศ. 1970 และรางวัล Príncipe de Asturias สาขาวรรณคดี ในปี ค.ศ. 1983 เปโตร ปาราโม ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1955 เป็นหนึ่งในงานเขียนแนว สัจนิยมมหัศจรรย์¹ เรื่องเยี่ยมที่ได้รับการยกย่องในระดับนานาชาติ และได้รับการแปลไปยัง ภาษาต่าง ๆ มากกว่า 30 ภาษาทั่วโลก²

รุลโฟเกิดที่เมืองซาญูลา (Sayula) ในรัฐฆาลิสโก (Jalisco) ประเทศเม็กซิโก ช่วงเวลาที่ รุลโฟมีชีวิตอยู่ (ค.ศ. 1918-1986) ตรงกับช่วงยุคปฏิวัติเม็กซิโก (ค.ศ. 1910-1920) และ สงครามกลุ่มคริสต์โรส (ค.ศ. 1926-1928) ซึ่งได้กลายมาเป็นแรงบันดาลใจในการเขียน นวนิยายเรื่องเอกอย่าง เปโตร ปาราโม ซึ่งสะท้อนประสบการณ์ในวัยเด็กของรุลโฟที่เติบโต ท่ามกลางไฟสงครามกลางเมืองของเม็กซิโก และสะท้อนภาพชีวิตของเกษตรกรที่ยากไร้และ ถูกทอดทิ้งในชนบท ตลอดจนวัฒนธรรม ความเชื่อท้องถิ่น และภูมิทัศน์ที่แห้งแล้งและแร้นแค้น เหลือจริง (ภาสกร ลือสกุล, 2561, น. 169) และกลายเป็นหนึ่งในผลงานคลาสสิกของวรรณกรรม เม็กซิกันและลาตินอเมริกาในศตวรรษที่ 20

นวนิยายเรื่องนี้เล่าเรื่องราวของขวน เปเรเซียโด (Juan Preciado) ที่ได้ให้สัญญา กับ มารดาของเขา ก่อนนางจะสิ้นใจว่าจะเดินทางมายังเมืองโกมาลา (Comala) เพื่อตามหาบิดาที่ ชื่อว่า เปโตร ปาราโม เมื่อขวนเดินทางมาถึงเมืองโกมาลา เขาพบว่า เมืองโกมาลา กลายเป็น เมืองร้างไร้ผู้คนซึ่งตรงข้ามกับคำบอกเล่าของมารดาอย่างสิ้นเชิง อีกทั้งบิดาของเขาก็ได้ เสียชีวิตไปแล้ว ขวนได้รู้จักตัวตนของบิดาผ่าน “เสียงกระซิบ” และคำบอกเล่าของวิญญาณเร่ร่อน สุดท้าย เรื่องราวจบลงตรงที่ขวนเสียชีวิตและกลายเป็นวิญญาณเร่ร่อนที่ออกมาบอกเล่า เรื่องราวในเมืองนี้ต่อไป

เปโตร ปาราโม ฉบับแปลภาษาไทยมีทั้งหมด 3 สำนัก ได้แก่ 1) ฉบับแปลโดย สุคนธ์ แคนสแต ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2526 โดยสำนักพิมพ์หน้าคร 2) ฉบับแปลโดย ราอูล ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2546 โดยสำนักพิมพ์โพเอม่า และ 3) ฉบับแปลโดย กำพล นิรวรรณ ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2561 โดยสำนักพิมพ์ผจญภัย ซึ่งเป็นฉบับแปลสำนวนล่าสุด

¹ ภาสกร ลือสกุล (2561, น. 29) อธิบายว่า สัจนิยมมหัศจรรย์ (realismo mágico) หมายถึง งานวรรณกรรมที่ถ่ายทอดความจริงอันน่า “อัศจรรย์” ของลาตินอเมริกาที่มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสังคม ซับซ้อนจากมุมมองความเชื่อที่มีอยู่ดั้งเดิม ทำให้มิติการรับรู้ความเป็นจริงกว้างขวาง ลุ่มลึกและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

² ข้อมูล ณ ปี พ.ศ. 2566 จาก “A Masterpiece That Inspired Gabriel García Márquez to Write His Own,” โดย V. Luiselli, 2023, *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2023/11/29/books/review/pedro-paramo-juan-rulfo.html>

จากงานวิจัยของเพ็ญพิสาข์ ศรีวรรณารถ (2551) ในหัวข้อ “ปัญหาในการแปลวรรณกรรมผ่านภาษาที่สอง กรณีศึกษา : การแปลวรรณกรรมเรื่อง เปโตร ปาราโม” ทำให้ทราบว่า สำนวนแปลของสุคนธ์ แคนสแต และสำนวนแปลของราอูลเป็นฉบับที่แปลผ่านภาษาอังกฤษทั้งคู่ ในขณะที่ฉบับล่าสุดที่แปลโดย กำพล นิรวรรณ สำนักพิมพ์พระบุไว้ในบันทึกสำนักพิมพ์ว่า “คือฉบับแปลที่สมบูรณ์ที่สุดในพากษ์ภาษาไทย³ ไม่เฉพาะการแปลเปรียบเทียบตรวจสอบระหว่างต้นฉบับภาษาอังกฤษกับต้นฉบับภาษาสเปนเพียงเท่านั้น แต่ยังเป็นการทำงานและการค้นคว้าอย่างหนักหน่วงจริงจังของนักแปลนักเดินทางของเรา” (ชวน รูลโฟ, 2561, บทนำ)

เปโตร ปาราโม เป็นนวนิยายที่มีฉากหลังเป็นประเทศเม็กซิโกช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 ในช่วงก่อนและหลังการปฏิวัติเม็กซิโก ผู้เขียนใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบไม่เรียงลำดับเหตุการณ์ผ่านบทสนทนาโต้ตอบของตัวละครหลากหลายตัวละคร ซึ่งในประเด็นนี้ เพ็ญพิสาข์ ศรีวรรณารถ (2551, น. 136) วิเคราะห์ไว้ว่า การที่ผู้เขียนใช้กลวิธีดังกล่าวในการเล่าเรื่องอาจทำให้เกิดปัญหาในการแปล หากผู้แปลไม่เข้าใจว่าผู้เขียนต้องการสื่ออะไร เรื่องราวปะติดปะต่อกันอย่างไร และลงมือแปลทันทีโดยไม่อ่านบททวนเพื่อทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ อาจนำไปสู่การตีความหมายในเชิงตัวละครและลำดับเหตุการณ์ของเรื่องผิดได้

นอกจากกลวิธีการเล่าเรื่องที่เป็ปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการแปลแล้ว นวนิยายเรื่องนี้ยังเต็มไปด้วยองค์ประกอบของวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ชื่อตัวละคร ชื่อเมือง ชื่อสถานที่ คำเรียกลักษณะภูมิประเทศ พืชพรรณ ข้าวของเครื่องใช้ อาชีพ การใช้คำศัพท์และสำนวนท้องถิ่น คำเรียกขาน ฯลฯ ซึ่งเป็นองค์ประกอบเฉพาะที่ปรากฏในวัฒนธรรมเม็กซิกันและวัฒนธรรมร่วมของประเทศในแถบภูมิภาคลาตินอเมริกาแต่ไม่ปรากฏในวัฒนธรรมอื่น ๆ จึงนับเป็นความท้าทายของผู้แปลที่ต้องถ่ายทอดนัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในสารต้นฉบับให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตรงตามเจตนารมณ์ของผู้เขียนให้ได้มากที่สุด เพื่อสร้างผลกระทบทางอารมณ์ความรู้สึกให้กับผู้อ่านฉบับแปลเฉกเช่นเดียวกับผู้อ่านต้นฉบับ หากผู้แปลถ่ายทอดองค์ประกอบทางวัฒนธรรมได้ไม่ถูกต้องหรือคลาดเคลื่อนเบี่ยงเบนไปจากต้นฉบับ ย่อมส่งผลโดยตรงต่อการทำความเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมเม็กซิกันของผู้อ่านตามไปด้วย

เพ็ญพิสาข์ ศรีวรรณารถ (2551, น. 136) ระบุว่า การแปลนวนิยายเรื่องนี้จะช่วยให้อ่านจากวัฒนธรรมที่แตกต่างเข้าใจจิตวิญญาณของคนเม็กซิกันมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นนวนิยายที่สะท้อนความเป็นเม็กซิกันได้อย่างถึงแก่น เป็นตัวแทนสังคมชนบทเม็กซิกันที่ดีที่สุดเล่มหนึ่งในศตวรรษที่ 20 การที่จะเข้าใจเรื่องราวเหล่านี้ได้นั้น ต้องมาจากการถ่ายทอดความหมายและนัยทางสังคมและวัฒนธรรมโดยใช้กลวิธีการแปลที่เหมาะสม ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่า การศึกษาว่าผู้แปลฉบับภาษาไทยเลือกใช้กลวิธีใดในการแปลเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง อีกทั้งยังเป็น

³ “พากษ์” เป็นคำที่สำนักพิมพ์ใช้ แต่ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าน่าจะหมายถึงคำว่า “พากย์” ที่แปลว่า “คำพูด, ภาษา” เพราะไม่พบว่า “พากษ์” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

การศึกษาตัวอย่างการประยุกต์ใช้กลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมในงานวรรณกรรม ทำให้ทราบแนวทางการแปลคำทางวัฒนธรรมสำหรับผู้แปลวรรณกรรมภาษาสเปนในอนาคตอีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษากลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมในนวนิยายเรื่อง เปโตร ปาราโม ฉบับแปลภาษาไทยที่แปลโดย กำพล นิรวรรณ (ฉวน รูลโฟ, 2561) โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 3 ประการ ได้แก่

2.1 เพื่อศึกษาและจำแนกประเภทคำทางวัฒนธรรม

2.2 เพื่อศึกษากลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรม และวิเคราะห์ผลของการใช้กลวิธีเหล่านั้นต่อตัวบทแปล

2.3 เพื่อวิเคราะห์ว่าฉบับแปลภาษาไทยมีความหมายคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับภาษาสเปนหรือไม่

3. สมมติฐานและกรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า การแปลวรรณกรรมที่ปรากฏคำทางวัฒนธรรม อาจเกิดการแปลที่คลาดเคลื่อนเบี่ยงเบนไปจากสารต้นฉบับไม่มากนักน้อย ซึ่งสามารถเกิดได้จากหลายปัจจัย อาทิ ข้อจำกัดด้านความรู้ทางภาษาและความรู้ด้านเนื้อหาของผู้แปล การตีความในระดับคำและระดับวาทกรรมที่คลาดเคลื่อน เจตนาของผู้แปลที่เลือกใช้กลวิธีแปลบางกลวิธี เพื่อให้เกิดผลลัพธ์บางประการแก่ผู้อ่าน หรืออาจเกิดจากแปลผ่านภาษากลาง (ภาษาอังกฤษ) ซึ่งส่งผลต่อความเข้าใจในเนื้อเรื่องของผู้อ่านตามไปด้วย

ฉบับแปลภาษาไทยที่นำมาใช้ศึกษาในครั้งนี้คือฉบับแปลล่าสุดโดย กำพล นิรวรรณ (ฉวน รูลโฟ, 2561) ซึ่งสำนักพิมพ์ระบุไว้ในบันทึกสำนักพิมพ์ว่า ใช้การแปลเปรียบเทียบตรวจสอบระหว่างต้นฉบับภาษาอังกฤษกับต้นฉบับภาษาสเปน (ฉวน รูลโฟ, 2561, บทนำ) เพื่อลดความซ้ำซ้อนของการศึกษา ผู้วิจัยเลือกต้นฉบับแปลของสุคนธ์ แคนสแต (2526) และฉบับแปลของราอูล (2546) ออก เนื่องจากทั้งสองฉบับเป็นฉบับที่แปลผ่านภาษาอังกฤษทั้งคู่ โดยไม่ได้เปรียบเทียบตรวจสอบกับฉบับภาษาสเปน และในงานวิจัยของเพ็ญพิลาศ ศรีวรรณารถ (2551) ได้เคยศึกษาสำนวนแปลทั้งสองฉบับนี้มาแล้ว

การที่ฉบับแปลล่าสุดนี้ผู้แปลใช้ต้นฉบับภาษาสเปนและภาษาอังกฤษประกอบกันในการแปล ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตว่า สำนวนแปลภาษาไทยอาจได้รับอิทธิพลจากภาษาอังกฤษ ซึ่งมีสถานะเป็นภาษากลาง เนื่องจากการแปลเข้าสู่ภาษาไทยไม่ได้มาจากภาษาสเปนโดยตรง แต่มีการเปรียบเทียบกับฉบับแปลภาษาอื่นด้วย

อย่างไรก็ตาม หากพบว่ามีคลาดเคลื่อนทางความหมายในฉบับแปลภาษาไทย ผู้วิจัยได้มีความมุ่งหมายที่จะให้ข้อสรุปว่าสำนวนแปลดังกล่าวเป็นสำนวนแปลที่ด้อยคุณภาพ แต่ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์ว่า ในการแปลคำทางวัฒนธรรมเหล่านั้น ผู้แปลเลือกใช้กลวิธีใด และการเลือกใช้กลวิธีเหล่านั้นส่งผลอย่างไรต่อบทแปล เช่น ผู้แปลอาจปรับบทแปลให้เข้ากับวัฒนธรรมปลายทาง เพราะคำนึงถึงผู้อ่านชาวไทยที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมเม็กซิกัน ผลลัพธ์ที่ได้อาจเป็นในเชิงบวกหรือลบ หรืออาจไม่มีผลใด ๆ ต่อการทำความเข้าใจเนื้อเรื่องของผู้อ่านก็ได้ การศึกษานี้จะช่วยให้ผู้แปลวรรณกรรมจากภาษาสเปนเป็นภาษาไทยมีข้อมูลในการตัดสินใจเลือกกลวิธีการแปล โดยนำตัวอย่างและผลลัพธ์ของการใช้กลวิธีที่แตกต่างกัน มาเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกกลวิธีการแปลในอนาคต สำหรับผู้สอนการแปลก็สามารถใช้ข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยนี้เป็นตัวอย่างในห้องเรียนการแปล เพื่อให้นักศึกษาได้วิเคราะห์และวิพากษ์การเลือกใช้กลวิธีการแปลแต่ละกลวิธี

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาแบบวิจัยเอกสาร (documentary research) และเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (analytical description) โดยผู้วิจัยรวบรวมคำทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในต้นฉบับภาษาสเปน แล้วเทียบเคียงกับคำแปลที่ปรากฏในฉบับแปลภาษาไทย จำแนกประเภทคำทางวัฒนธรรม วิเคราะห์กลวิธีการแปล แล้วจึงสรุปผลการศึกษาวิจัย

ต้นฉบับภาษาสเปนที่ใช้ในการศึกษา คือ นวนิยายเม็กซิกันเรื่อง เปโตร ปาราโม (Pedro Páramo) ฉบับตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 2005 โดยสำนักพิมพ์ Editorial RM และ Fundación Juan Rulfo ตัวบทแปลภาษาไทยใช้ฉบับแปลโดย กำพล Nilวรณ (ชวน รูลโฟ, 2561) โดยสำนักพิมพ์ผจญภัย

สำหรับ เปโตร ปาราโม ฉบับแปลภาษาอังกฤษมีจำนวนทั้งสิ้น 3 สำนวน เรียงลำดับจากสำนวนแรกไปยังสำนวนล่าสุด ได้แก่ สำนวนแปลโดย Lysander Kemp ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1959 สำนวนที่สองแปลโดย Margaret Sayers Peden ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1994 และสำนวนล่าสุดแปลโดย Douglas J. Weatherford ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 2023

ในการวิเคราะห์ว่า ความคลาดเคลื่อนของการแปลเกิดจากการแปลผ่านภาษาอังกฤษหรือไม่ ผู้วิจัยนำสำนวนของ Lysander Kemp (Rulfo, 1959) และ Margaret Sayers Peden (Rulfo, 1994) มาตรวจสอบเปรียบเทียบกับฉบับภาษาไทย เนื่องจากเป็นสำนวนแปลที่ตีพิมพ์ออกมาก่อนหน้าการตีพิมพ์ฉบับแปลภาษาไทย ส่วนฉบับแปลของ Douglas J. Weatherford (Rulfo, 2023) เป็นฉบับที่ตีพิมพ์หลังฉบับแปลภาษาไทยถึง 5 ปี ดังนั้น จึงไม่ใช่สำนวนที่ผู้แปลภาษาไทยนำมาใช้เทียบเคียงอย่างแน่นอน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยนำฉบับแปลของ Douglas J. Weatherford มาพิจารณาด้วยในบางกรณีเพื่อช่วยยืนยันความถูกต้องสอดคล้องในการแปล

คำแปลภาษาสเปน ไทย อังกฤษ ตามที่ปรากฏในต้นฉบับภาษาสเปน ฉบับแปลภาษาไทย และฉบับแปลภาษาอังกฤษจะใส่เครื่องหมาย «...» กำกับไว้ ในขณะที่คำแปลตามความหมาย ในพจนานุกรมหรือความหมายที่ผู้วิจัยเสนอจะใส่เครื่องหมาย “...” กำกับไว้

5. ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาเกี่ยวกับการแปลคำทางวัฒนธรรมในงานวรรณกรรมมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 4 ส่วน ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการแปลวรรณกรรม แนวคิดเกี่ยวกับการแปลผ่านภาษากลาง คำทางวัฒนธรรม และกลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรม

5.1. แนวคิดเกี่ยวกับการแปลวรรณกรรม

วัลยา วิวัฒน์ศร (2557, น. 108) ให้นิยามว่า การแปลวรรณกรรม คือ “การถ่ายทอดความหมายและวรรณศิลป์จากตัวบทภาษาหนึ่งไปเป็นตัวบทอีกภาษาหนึ่ง ถึงระดับการสร้างสรรคของนักประพันธ์ โดยยังรักษารูปทางวัฒนธรรมในต้นฉบับภาษาเดิมและคำนึงถึงผู้อ่านฉบับแปลเสมอ” ก่อนลงมือแปล ผู้แปลต้องวิเคราะห์ตัวบทต้นฉบับ โดยมีประเด็นที่ควรศึกษา ได้แก่ 1) บริบททางวรรณกรรม วัฒนธรรม และสังคมที่นักประพันธ์ใช้เป็นฉากและสมัยของเรื่อง 2) โครงเรื่อง แก่นเรื่อง บุคลิกตัวละคร การใช้มุมมอง มิติเวลา และมิติสถานที่ในเรื่อง 3) ความหมายของเรื่อง ความหมายโดยรวม ความหมายแฝง ความหมายเชิงสัญลักษณ์ ความหมายเชิงเปรียบเทียบ และโลกทัศน์ของผู้ประพันธ์ในเรื่องนั้น 4) สลีการเขียนของนักประพันธ์ และ 5) หาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับกรณีเฉพาะที่กล่าวถึงในนวนิยาย

ในขั้นตอนการถ่ายทอดความหมาย ผู้แปลพึงคำนึงถึงการใช้ภาษาเดิมและภาษาที่ใช้แปล บริบททางวัฒนธรรม และคำนึงผู้อ่านไปพร้อม ๆ กัน ในประเด็นของการใช้ภาษา ผู้แปลพึงพิจารณาภาษาที่จะใช้ถ่ายทอดความหมายให้สอดคล้องกับภาษาต้นฉบับในแง่ของความเก่า-ใหม่ ภาษาเขียน-ภาษาปาก ภาษาวรรณคดีและเสียงในต้นฉบับ ในด้านบริบททางวัฒนธรรม ผู้แปลต้องรักษารูปทางวัฒนธรรมในต้นฉบับไว้ และหาวิธีถ่ายทอดให้ผู้อ่านของตนเข้าใจ โดยอาจใช้การแปลแบบขยายความสั้น ๆ หรือทำเชิงอรรถให้ข้อมูลที่จำเป็นตามแนวคิดของวัลยา วิวัฒน์ศร (2557, น. 100-101) ข้อมูลเกี่ยวกับบริบททางวัฒนธรรมที่ควรคงไว้ในฉบับแปล ได้แก่ ชื่อบุคคลจริงในวัฒนธรรมต้นทาง (เมื่อมีการกล่าวถึงโดยตัวละครในเรื่อง) คำเรียกหาหรือคำนำหน้าชื่อ (ในกรณีของภาษาสเปน เช่น เซญอร์ ดอนญญา) มาตราซึ่งดวงวัด (เฉพาะในกรณีภาษาใหม่) สกุลเงินตรา ปี ค.ศ. ภาพพจน์ต่าง ๆ เช่น อุปลักษณ์ อุปมาสำนวน คำพังเพยและภาษิต เป็นต้น การเปลี่ยนองค์ประกอบเหล่านี้จะเป็นการผิดบริบททางวัฒนธรรมในนวนิยายต้นฉบับ

อย่างไรก็ตาม หากผู้แปลคำนึงถึงแต่การรักษารูปทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในต้นฉบับมากเกินไป จนละเลยบริบททางวัฒนธรรมของผู้อ่าน ก็อาจส่งผลให้เกิดปัญหาด้านความเข้าใจ

ตัวบทได้ การคำนึงถึงผู้อ่านตามความหมายของวัลยา วิวัฒน์ศร (2557, น. 101) คือ การทำให้ผู้อ่านเข้าใจโดยไม่สะดุด รูปประโยคภาษาไทยที่ใช้ถ่ายทอดควรมีโครงสร้างตามหลักไวยากรณ์ไทย อรรถรสของภาษาจึงจะเกิดขึ้นได้ การรักษาบริบททางวัฒนธรรมในต้นฉบับไม่ได้หมายถึงการรักษาโครงสร้างประโยคภาษาต่างประเทศ จึงสรุปได้ว่า สิ่งที่ไม่ควรปรับเปลี่ยนคือบริบททางวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้จักองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในต้นฉบับ แต่สิ่งที่ต้องปรับคือโครงสร้างประโยคให้เป็นโครงสร้างตามหลักไวยากรณ์ของผู้อ่านฉบับแปล เพื่อให้เกิดความลื่นไหลในการอ่านและเพื่อให้ผู้อ่านได้รับอรรถรสของภาษา

Borriello et al. (1999, p. 167) ให้ความเห็นว่า ภาษาวรรณกรรมเป็นภาษาที่มีเป้าหมายในการสร้างความพึงพอใจในการใช้ภาษาเชิงสุนทรีย์เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ไปสู่ผู้อ่าน ตัวบทวรรณกรรมมักจะยึดโยงกับวัฒนธรรมของภาษาต้นทาง โดยมีการอ้างอิงถึงองค์ประกอบทางวัฒนธรรมอยู่มาก ดังนั้น ผู้แปลจึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับลักษณะของภาษาวรรณกรรมและมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมต้นทางเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังต้องมีความสามารถในการเขียนสามารถแก้ปัญหาการแปลที่เกิดจากลีลาการใช้ภาษาของผู้เขียนต้นฉบับ การใช้สำนวนเปรียบเทียบ การใช้ภาษาถิ่น การใช้ภาษาเก่า ฯลฯ และควรมีความคิดสร้างสรรค์ในระดับที่มากกว่าผู้แปลตัวบทประเภทอื่น ๆ

5.2 แนวคิดเกี่ยวกับการแปลผ่านภาษากลาง

การแปลผ่านภาษากลาง หรือ *relay translation* หมายถึง การแปลจากภาษาหนึ่งไปอีกภาษาหนึ่งผ่านภาษากลาง เช่น การแปลภาษาสเปนเป็นภาษาอังกฤษ แล้วจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ในกระบวนการแปลนี้ ภาษาอังกฤษทำหน้าที่เป็นภาษากลาง อีกคำหนึ่งที่มีความหมายใกล้เคียงกันคือ *indirect translation* หรือ การแปลทางอ้อม ซึ่ง Dollerup (2000, p. 19, อ้างถึงใน Zilberdik, 2004, p. 1) อธิบายว่า *indirect translation* แตกต่างจาก *relay translation* ตรงที่ในกรณีการแปลทางอ้อม ตัวบทที่แปลด้วยภาษากลางไม่ได้ถูกนำมาเผยแพร่ แต่เป็นเพียงทางผ่านไปสู่การแปลตัวบทในภาษาปลายทางเท่านั้น สำหรับ *relay translation* ตัวบทที่แปลไปยังภาษากลางได้รับการเผยแพร่ และกลายเป็นภาษาต้นทางสำหรับการแปลไปสู่ภาษาปลายทางอีกทอดหนึ่ง ดังนั้น กรณีที่ผู้แปลภาษาไทยแปลวรรณกรรมภาษาสเปนโดยใช้ต้นฉบับภาษาอังกฤษที่แปลจากภาษาสเปนมาแล้วทอดหนึ่งซึ่งต้นฉบับนั้นได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ให้กับผู้อ่านในภาษาอังกฤษก่อนแล้ว จึงแปลจากภาษาอังกฤษเข้าสู่ภาษาไทย จะนับได้ว่าตรงกับลักษณะของ *relay translation* ไม่ใช่ *indirect translation*

แพรว จิตติพลังศรี (2561, น. 6) ระบุว่า การแปลวรรณกรรมผ่านภาษากลางหรือการแปลทางอ้อมเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้บ่อยครั้งทั่วโลก โดยเฉพาะเมื่อต้องแปลต้นฉบับจากภาษาที่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก การแปลผ่านภาษากลางมีความซับซ้อนกว่าการแปลโดยตรงจากต้นฉบับเพราะผู้แปลในภาษาปลายทางมีช่องทางเข้าถึงต้นฉบับที่จำกัด ส่งผลให้ผู้แปลต้องใช้

กลวิธีการแปลที่สามารถคลี่คลายและลดทอนระยะห่างระหว่างสองภาษา โดยมากผู้แปลจึงต้องเลือกวิธีการจัดแปลเพื่อให้เข้ากับบริบทปลายทางเป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม วิลยา วิวัฒน์ศร (2557, น. 110) ย้ำว่า การแปลจากต้นฉบับภาษาเดิมมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้แปลย่อมคำนึงถึงผู้อ่านของตนเองและหาวิธีแก้ปัญหาการแปลให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมของผู้อ่านของตน หากผู้แปลแปลจากฉบับแปลอีกทอดหนึ่ง นั่นคือผู้แปลกำลังอ่านและแปลฉบับที่สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมของผู้อ่านภาษานั้น ซึ่งต่างไปจากบริบททางวัฒนธรรมของผู้อ่านในภาษาต้นฉบับ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้อ่านดั้งเดิมของนักประพันธ์ ยกตัวอย่างเช่น ในขั้นตอนการแปลจากภาษาสเปนเข้าสู่ภาษาอังกฤษ ผู้แปลย่อมคำนึงถึงผู้อ่านภาษาอังกฤษ และอาจปรับหรือตัดแปลงข้อมูลในต้นฉบับบางประการเพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมของผู้อ่าน เมื่อนำต้นฉบับภาษาอังกฤษนั้นมาใช้ในการแปลเข้าสู่ภาษาไทย ผู้อ่านชาวไทยจึงรับรู้เรื่องราวผ่านมุมมองของผู้แปลภาษาอังกฤษตามไปด้วย

นอกจากนี้ ข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในขั้นตอนการแปลเข้าสู่ภาษากลางจะถูกส่งต่อไปยังภาษาปลายทาง ทำให้ได้ตัวบทแปลที่บิดเบือนไปจากต้นฉบับ หรือ “ออกห่าง” จากต้นฉบับมากขึ้นเรื่อย ๆ ยกตัวอย่างเช่น ในขั้นตอนการแปลจากภาษาสเปนเข้าสู่ภาษาอังกฤษ หากผู้แปลตัดองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในต้นฉบับออกเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้อ่านของตน การกระทำนี้จะส่งผลกระทบต่อเนื้อหาสู่การแปลเข้าสู่ภาษาไทย ผู้แปลจะไม่มีโอกาสได้รับรู้ว่าการตัดองค์ประกอบเหล่านั้นออกไปในขั้นตอนการแปลก่อนหน้านี้อาจได้ข้อมูลที่ผ่านการตีความอย่างผิด ๆ ก่อให้เกิดความหมายที่คลาดเคลื่อนเบี่ยงเบนไปจากต้นฉบับ

5.3 แนวคิดเกี่ยวกับคำทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรม หมายถึง “สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย วิถีชีวิตของหมู่คณะ” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554) วัฒนธรรมเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการแปล เพราะองค์ประกอบต่าง ๆ ทางวัฒนธรรมนั้น ถ่ายทอดอยู่ในรหัสภาษาที่ใช้สื่อสารระหว่างคนในวัฒนธรรมเดียวกัน เมื่อคนในวัฒนธรรมเดียวกันสื่อสารกันย่อมเข้าใจเนื้อหาของสิ่งต่าง ๆ ไปในทิศทางเดียวกัน แต่เมื่ออยู่ในบริบทการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ปัญหาในการสื่อสารอาจเกิดขึ้นได้หากคนต่างวัฒนธรรมไม่มีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมของกันและกันดีมากพอ จึงเป็นหน้าที่ของผู้แปลที่จะต้องถ่ายทอดความหมายและนัยทางวัฒนธรรมไปสู่ผู้รับสารในภาษาปลายทางให้ได้ถูกต้องครบถ้วนตรงตามเจตนารมณ์ของผู้ส่งสารให้ได้มากที่สุด

ปัญหาการแปลนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อผู้แปลต้องแปลสิ่งที่ไม่เป็นที่รู้จักในวัฒนธรรมปลายทาง เพราะเมื่อไม่มีสิ่งนั้น ๆ ในภาษาปลายทาง ย่อมไม่มีคำที่ใช้แสดงหรือแทนความหมายได้ หากผู้แปลไม่สามารถหาคำแปลที่มีความหมายเทียบเท่าหรือใกล้เคียง ย่อมทำให้ความหมายและนัยแฝงของวัฒนธรรมต้นทางผิดเพี้ยน คลาดเคลื่อน หรือถูกลดทอนลงไป

คำที่ใช้สื่อถึงองค์ประกอบเฉพาะในวัฒนธรรมนี้ เรียกว่า *คำทางวัฒนธรรม* นักวิชาการด้านการแปลบัญญัติคำเรียกคำทางวัฒนธรรมไว้หลากหลาย ในภาษาอังกฤษมีคำเรียก เช่น *cultural words* (Newmark, 1988), *culture-specific items* (Baker, 1992) หรือคำกลาง ๆ อย่างคำว่า *cultural terms* ในภาษาฝรั่งเศสใช้คำเรียกว่า *cultureme* (Nord, 1997; Vermeer, 1983) ขณะที่ฝั่งนักวิชาการชาวสเปนจะใช้คำเรียกว่า *culturema* (Luque Nadal, 2009; Molina, 2001, 2006)

Molina⁴ (2006, p. 79) ให้นิยาม *culturema* ว่าหมายถึง องค์ประกอบทางการสื่อสารแบบใช้คำพูด และการสื่อสารแบบกึ่งคำพูด (paraverbal)⁵ ที่มีความหมายเฉพาะเจาะจงในวัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่งเมื่อถ่ายทอดไปยังอีกวัฒนธรรมหนึ่งผ่านการแปล อาจก่อให้เกิดปัญหาการแปล เนื่องจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมของภาษาต้นทางและภาษาปลายทางได้

Molina (2001, pp. 92-94) จำแนกประเภทคำทางวัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภท⁶ ได้แก่

1) สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ (Medio natural) ได้แก่ พืช สัตว์ ภูมิอากาศ สภาพอากาศ ลม ทิวทัศน์ทางธรรมชาติ ทิวทัศน์ที่สร้างด้วยฝีมือมนุษย์ และภูมินาม (topónimo) หรือชื่อสถานที่ที่ตั้งขึ้นตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่ เป็นต้น

2) มรดกทางวัฒนธรรม (Patrimonio cultural) ได้แก่ วัตถุบุคคลทั้งที่มีอยู่จริงและไม่ได้อยู่จริงในประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อท้องถิ่น เทศกาล งานเฉลิมฉลอง ศิลปะ ภาพยนตร์ ดนตรีพื้นเมือง เครื่องดนตรี การเต้นรำ การละเล่น ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องใช้ เครื่องมือ เครื่องแต่งกาย เป็นต้น

3) วัฒนธรรมทางสังคม (Cultura social) แบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ คำที่เกี่ยวข้องกับธรรมเนียมปฏิบัติทางสังคม (convenciones y hábitos sociales) เช่น คำเรียกขาน ความสุภาพ มารยาท วิธีการรับประทานอาหาร วิธีการพูด ท่าทางการทักทาย ระยะห่างระหว่างบุคคล

⁴ Lucía Molina Martínez เป็นนักวิชาการด้านการแปลชาวสเปน ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยเอาโตโนมาแห่งบาร์เซโลนา (Universidad Autónoma de Barcelona) Molina นำเสนอการจำแนกประเภทคำทางวัฒนธรรมเป็นครั้งแรกในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกในปี ค.ศ. 2001 ต่อมาจึงตีพิมพ์เป็นหนังสือในปี ค.ศ. 2006 แนวคิดการจำแนกประเภทคำทางวัฒนธรรมของ Molina เป็นหนึ่งในแนวคิดที่ได้รับการนำไปอ้างอิงอย่างแพร่หลายในการศึกษาด้านการแปลคำทางวัฒนธรรมในวงวิชาการที่ใช้ภาษาสเปน

⁵ การสื่อสารแบบกึ่งคำพูด (paraverbal) หมายถึง การสื่อสารโดยใช้น้ำเสียง ความสูงต่ำของเสียง และจังหวะการพูด เพื่อสื่อความหมายโดยนัยส่วนใหญ่ของข้อความที่กล่าวถึง

⁶ การจำแนกประเภทคำทางวัฒนธรรมของ Molina มีพื้นฐานมาจากแนวคิดของ Nida (1945) และ Newmark (1988) Nida จำแนกคำทางวัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ คำที่เกี่ยวกับนิเวศน์ วัฒนธรรมทางวัตถุ วัฒนธรรมทางสังคม วัฒนธรรมทางศาสนา และวัฒนธรรมทางภาษา ในขณะที่ Newmark แบ่งคำทางวัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ คำทางวัฒนธรรมนิเวศน์ คำทางวัฒนธรรมวัตถุ คำทางวัฒนธรรมทางสังคม คำทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการจัดระเบียบทางสังคม และท่าทางและธรรมเนียมปฏิบัติ

ธรรมเนียมการแต่งกาย ค่านิยมทางศีลธรรม เป็นต้น และคำที่เกี่ยวกับองค์กรและการจัดระเบียบทางสังคม (organización social) เช่น ระบบการเมือง ระบบกฎหมาย ระบบการศึกษา อาชีพ ปฏิทิน ปีศักราช สกุลเงิน มาตราชั่ง ตวง วัด เป็นต้น

4) วัฒนธรรมทางภาษา (Cultura lingüística) ได้แก่ การถอดเสียง (transliteraciones) คำหรือข้อความที่มีการอ้างอิงองค์ประกอบทางวัฒนธรรมเพื่อใช้สื่อความหมาย เช่น สำนวน สุภาษิต คำพังเพย คำอุปมาอุปไมย คำอุทาน คำลบหลู่ดูหมิ่นศาสนา คำสบถ คำเสียดสี สัญลักษณ์ เป็นต้น

5.4 กลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรม

การถ่ายทอดคำศัพท์หรือแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเป็นประเด็นที่มีการศึกษากันอย่างกว้างขวางจากนักวิชาการหลายคน Venuti (1995) นำเสนอแนวคิดการแปลแบบ *domestication* และ *foreignization* กลวิธีการแปลแบบ *domestication* หมายถึง การปรับบทแปลเพื่อให้เข้ากับผู้รับสารในวัฒนธรรมปลายทางโดยแทนที่ด้วยสิ่งที่ผู้รับสารในวัฒนธรรมปลายทางรู้จัก ในขณะที่กลวิธีการแปลแบบ *foreignization* หมายถึง การแปลโดยคงองค์ประกอบทางวัฒนธรรมของต้นฉบับไว้ ไม่ปรับ ดัดแปลงหรือตัดทอนข้อเท็จจริงของวัฒนธรรมอื่นที่ไม่คุ้นเคยทิ้งไป กลวิธีนี้ตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่า การถ่ายทอดวัฒนธรรมที่แปลกแตกต่างในต้นฉบับไปสู่ผู้รับสารในภาษาปลายทาง เป็นการแสดงให้เห็นถึง “ความเป็นอื่น” ของวัฒนธรรมต่างชาติที่แปลกแปร่งไปจากวัฒนธรรมของผู้รับสาร และดึงผู้รับสารเข้าไปทำความรู้จักกับวัฒนธรรมนั้น ๆ

แนวคิดของ Venuti เป็นการนำเสนอแนวคิดการแปลอย่างกว้าง ๆ โดยแบ่งแนวทางการแปลออกเป็นสองขั้วตรงข้ามกัน การพิจารณาว่าจะเลือกแปลแบบใดขึ้นอยู่กับวิจารณ์ญาณของผู้แปลและความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมของภาษาต้นทางของผู้รับสารในภาษาปลายทาง หากผู้แปลพิจารณาว่า ผู้รับสารไม่มีความคุ้นเคยกับวัฒนธรรมต้นทาง การปรับบทแปลอาจกระทำได้มากขึ้น แต่หากปรับมากเกินไปอาจเกิดความแปลกแปร่งและเกิดความไม่สมจริงตามความสมเหตุสมผลหรือตามบริบททางวัฒนธรรม ในอีกทางหนึ่ง หากผู้แปลเลือกคงบริบททางองค์ประกอบทางวัฒนธรรมของต้นฉบับไว้โดยไม่ปรับดัดแปลงเพื่อเอื้อต่อความเข้าใจของผู้รับสาร ในบางกรณีอาจได้บทแปลที่อ่านยากหรือทำความเข้าใจได้ยากก็เป็นได้

อีกแนวคิดหนึ่งที่ได้รับการอ้างอิงอย่างกว้างขวางและนำมาใช้ในการวิเคราะห์ด้วยบทที่ปรากฏคำทางวัฒนธรรม คือ แนวคิดของ Molina (2001, pp. 114-116) ที่ว่าด้วยกลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรม 18 กลวิธี อันประกอบไปด้วย

1. การดัดแปลง (Adaptación) หมายถึง การใช้องค์ประกอบของวัฒนธรรมปลายทางแทนที่สิ่งไปในองค์ประกอบของวัฒนธรรมต้นทาง เช่น แทนที่คำว่า «baseball» ด้วยคำว่า «fútbol» ในภาษาสเปน จะใช้กลวิธีนี้ต่อเมื่อไม่สามารถหาคำในภาษาปลายทางที่มีความหมายเทียบเคียงหรือใกล้เคียงมาใช้ถ่ายทอดความหมายคำในภาษาต้นทางได้

2. การขยายความทางภาษาศาสตร์ (Ampliación lingüística) หมายถึง การเพิ่มองค์ประกอบทางภาษาลงไปในระดับแปล แทนที่จะเลือกใช้คำแปลที่มีจำนวนคำใกล้เคียงกัน กลวิธีนี้จะทำให้ได้บทแปลที่มีความยาวกว่าต้นฉบับ เช่น การแปลคำว่า «No way» เป็นภาษาสเปนว่า «De ninguna de las maneras»

3. การขยายความ (Amplificación) หมายถึง การขยายความลงไปในตัวบทแปล เพื่อให้ครอบคลุมความหมายของคำหรือข้อความ โดยใช้การกล่าวซ้ำความเพื่ออธิบายการให้ข้อมูลเสริมความเข้าใจ หรือเพิ่มเชิงอรรถ เพื่อผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมายได้ดียิ่งขึ้น เช่น เมื่อแปลคำว่า «Ramadán» แล้วขยายความต่อเป็นภาษาสเปนว่า «el mes del ayuno para los mulsumanes»

4. การยืมแล้วแปลตรงตัว (Calco) หมายถึง การแปลคำหรือวลีอย่างตรงตัวฉบับแปลจะเรียงคำหรือมีโครงสร้างวลีเหมือนต้นฉบับ เช่น การแปล «Normal School» เป็นภาษาฝรั่งเศสว่า «École normal»

5. การชดเชยความ (Compensación) หมายถึง การชดเชยความหมายหรือนัยทางวัฒนธรรมที่หายไปจากส่วนใดส่วนหนึ่งของประโยคให้ไปปรากฏอยู่อีกส่วนหนึ่งของประโยคหรืออยู่ในประโยคถัดไป

6. การบีบอัดความทางภาษาศาสตร์ (Compresión lingüística) หมายถึง การสังเคราะห์ข้อความหรือการสรุปความให้สั้นลงในฉบับแปล แต่ยังคงสื่อใจความหลักได้ชัดเจน ตัวอย่างเช่น การแปลข้อความ «Yes, so what?» ด้วยคำว่า «¿Y?» ในภาษาสเปน

7. การสร้างวาทกรรม (Creación discursiva) หมายถึง การสร้างคำแปลใหม่ขึ้นมาแทนที่คำในต้นฉบับ โดยที่คำแปลใหม่นั้นไม่มีส่วนใดที่มาจากความหมายดั้งเดิมในคำต้นฉบับเลย เช่น การแปลชื่อภาพยนตร์เรื่อง «Rumble fish» ว่า «La ley de la calle» ในภาษาสเปน

8. การบรรยาย (Descripción) หมายถึง การแปลโดยใช้การบรรยายลักษณะหรือหน้าที่ของสิ่ง ๆ นั้น เช่น การแปล «panettone» โดยใช้การบรรยายเป็นภาษาสเปนว่า «el bizcocho tradicional que se toma en Noche Vieja en Italia»

9. การเทียบเคียงคำหรือสำนวนที่กำหนดไว้แล้ว (Equivalente acuñado) หมายถึง การใช้คำหรือสำนวนที่มีความหมายตามที่ปรากฏในพจนานุกรม หรือเป็นที่รู้จักและนิยมใช้ในภาษาปลายทางมาแทนที่คำหรือสำนวนในภาษาต้นทาง เช่น การแปลสำนวน «They are as like as two peas» โดยใช้สำนวนสเปนมาเทียบเคียงได้ว่า «Se parecen como dos gotas de agua»

10. การแปลแบบคลุมความ (Generalización) หมายถึง การแปลโดยใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าหรือเป็นกลางกว่าในภาษาปลายทาง เช่น แปล «guichet, devanture» เป็นภาษาอังกฤษว่า «window»

11. การปรับมุมมอง (Modulación) หมายถึง การปรับเปลี่ยนมุมมอง จุดเน้น หรือชุดความคิดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างข้อความในต้นฉบับ

12. การแปลแบบเฉพาะเจาะจง (Particularización) หมายถึง การเลือกใช้คำแปลที่ชี้เฉพาะเจาะจงกว่าคำในต้นฉบับ เช่น แปล «window» เป็นภาษาฝรั่งเศสว่า «guichet» กลวิธีนี้จะตรงข้ามกับกลวิธีการแปลแบบคลุมความ

13. การยืม (Préstamo) หมายถึง การใช้คำในภาษาต้นทางโดยไม่เปลี่ยนแปลงหรือปรับเพียงเล็กน้อยในภาษาปลายทาง เช่น นำคำว่า «lobby» ในภาษาอังกฤษมาใช้ในสำนวนแปลภาษาสเปนโดยไม่มีปรับเปลี่ยนการสะกดคำ หรืออาจปรับเปลี่ยนให้เข้ากับระบบการออกเสียงและสะกดคำในภาษาสเปน เช่น ใช้คำว่า «gol, fútbol, líder»

14. การลดความ (Reducción) หมายถึง การตัดคำหรือข้อความที่ปรากฏในต้นฉบับออกจากฉบับแปล

15. การแทนที่ (Substitución) หมายถึง การแทนที่คำด้วยภาษาท่าทางหรือการใช้คำเสียง หรือในทางกลับกัน หมายถึง การแปลภาษาท่าทางหรือการใช้คำเสียงเป็นคำพูด

16. การแปลตรงตัว (Traducción literal) หมายถึง การแปลคำต่อคำ ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการแปลในระดับคำ แต่เป็นระดับนามวลีและประโยค กล่าวคือ การแปลคำว่า «ink» เป็นภาษาฝรั่งเศสว่า «encre» ไม่นับเป็นการแปลคำต่อคำ แต่เป็นกลวิธีการเทียบเคียงคำหรือสำนวนที่กำหนดไว้แล้ว (Equivalente acuñado) ตัวอย่างการแปลคำต่อคำ เช่น การแปล «She is reading» เป็นภาษาสเปนว่า «Ella está leyendo»

17. การเปลี่ยนตำแหน่งทางไวยากรณ์ (Transposición) หมายถึง การปรับหรือเปลี่ยนไวยากรณ์ของหน่วยคำในภาษาปลายทาง เช่น การปรับรูปประโยคแบบกรรมวาจก (pasiva) ให้เป็นแบบกรรตุวาจก (activa)

18. การปรับระดับความ (Variación) หมายถึง การปรับเปลี่ยนองค์ประกอบทางภาษา การใช้ทำนองเสียง ท่าทางประกอบการพูด สำเนียงท้องถิ่น หรือรูปแบบการเขียน

แนวคิดการใช้กลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมเหล่านี้เกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการแปลคำหรือแนวคิดที่ไม่ปรากฏในวัฒนธรรมปลายทาง โดยมีปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการเลือกใช้กลวิธีแปลได้แก่ 1) ประเภทของตัวบท 2) ประเภทของการแปล 3) รูปแบบการแปล 4) วัตถุประสงค์ของการแปลและลักษณะของผู้รับสาร และ 5) วิธีการที่เลือกแปล การเลือกกลวิธีการแปลคำทาง

วัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยส่งเสริมความเข้าใจในตัวตนให้กับผู้อ่านฉบับแปล และช่วยให้ผู้อ่านได้รับวรรณกรรมเช่นเดียวกับผู้อ่านต้นฉบับ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในกรณีการแปลจากภาษาสเปนเป็นภาษาไทยผ่านภาษากลางพจนานุกรมของเพียฟิซาร์ ศรีวรรณารถ (2551) ในหัวข้อ “ปัญหาในการแปลผ่านภาษาที่สอง กรณีศึกษา : การแปลวรรณกรรมเรื่อง เปโตร ปาราโม” ที่ว่าด้วยปัญหาในการแปลวรรณกรรมจากภาษาสเปนสู่ภาษาไทยผ่านภาษาอังกฤษ ส่วนกรณีการแปลจากภาษาไทยสู่ภาษาสเปนผ่านภาษากลางพจนานุกรมของทินประภา กรตนิยมชัย และ ภาสุรี ลือสกุล (2561) ในหัวข้อ “การวิเคราะห์องค์ประกอบทางวัฒนธรรมไทยใน “อสรพิษ” ฉบับภาษาสเปน” ที่ศึกษาความซับซ้อนของการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมเมื่อแปลไปสู่อังกฤษสเปนผ่านภาษาฝรั่งเศส

ในงานของเพียฟิซาร์ ศรีวรรณารถ (2551, น. 137) พบว่าฉบับแปลภาษาไทยมีเนื้อหาคลาดเคลื่อนจำนวนมาก มีโครงสร้างประโยคสับสน ซึ่งมีสาเหตุมาจากผู้แปลตีความโครงสร้างบางอย่างผิดหรือเลือกใช้คำที่ไม่เหมาะสมกับบริบท อีกทั้งสำนวนแปลยังยึดโครงสร้างภาษาอังกฤษ เห็นได้จากการพยายามแปลให้ตรงตามภาษาอังกฤษแบบคำต่อคำ ส่งผลต่อความเข้าใจของผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านได้รับข้อมูลที่ผิดพลาด หรือทำให้ไม่เข้าใจเนื้อเรื่องอย่างถ่องแท้ เมื่อแยกปัญหาตามหัวข้อ พบว่าในประเด็นที่เกี่ยวกับการใช้ภาษา ฉบับแปลมีข้อผิดพลาดการถอดเสียงหรือทับศัพท์จากภาษาสเปนเป็นภาษาไทย การเลือกใช้คำสรรพนาม โครงสร้างประโยค คำศัพท์ ซึ่งเกิดจากผู้แปลไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาสเปน สำหรับประเด็นด้านวัฒนธรรม พบปัญหาเกี่ยวกับการดัดแปลงสำนวนให้เข้ากับวัฒนธรรมปลายทาง และปัญหาการใช้คำศัพท์ท้องถิ่นเม็กซิกัน เนื่องจากการแปลผ่านภาษาอังกฤษ ตัวบทจึงถูกดัดแปลงให้เข้ากับวัฒนธรรมของผู้อ่านภาษาอังกฤษมาแล้ว เมื่อใช้ต้นฉบับภาษาอังกฤษแปลเข้าสู่ภาษาไทยจึงได้สำนวนที่คลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนไปจากความหมายในต้นฉบับภาษาสเปน ส่งผลให้บรรยากาศพื้นเมืองเม็กซิกันตามท้องเรื่องถูกลดทอนลงไป

สำหรับงานของทินประภา กรตนิยมชัย และ ภาสุรี ลือสกุล (2561) มุ่งวิเคราะห์กลวิธี การถ่ายทอดความหมายคำทางวัฒนธรรมไทยในเรื่องสั้นเรื่อง “อสรพิษ” ที่แปลจากภาษาไทยเป็นภาษาสเปนผ่านภาษาฝรั่งเศส แต่การศึกษานี้ มิได้มุ่งหาความเบี่ยงเบนทางความหมายที่เกิดจากการแปลผ่านภาษากลาง เพียงแต่ให้ข้อสรุปว่า ในการแปลจากภาษาไทยไปยังภาษาฝรั่งเศส และจากภาษาฝรั่งเศสไปยังภาษาสเปน ผู้แปลเลือกใช้กลวิธีใดบ้างเท่านั้น

7. ผลการศึกษา

7.1 คำทางวัฒนธรรมที่พบ

ผู้วิจัยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกคำทางวัฒนธรรมที่จะนำมาจำแนกประเภทและทำการวิเคราะห์โดยอิงจากคำจำกัดความคำว่า *culturema* ตามนิยามของ Molina (2006) จึงได้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ต้องเป็นคำที่แสดงถึงองค์ประกอบเฉพาะในวัฒนธรรมเม็กซิกันหรือวัฒนธรรมร่วมของประเทศในแถบภูมิภาคลาตินอเมริกา แต่ไม่ปรากฏในวัฒนธรรมไทย และเมื่อถ่ายทอดคำทางวัฒนธรรมนั้นเข้าสู่ภาษาไทยอาจก่อให้เกิดปัญหาในการแปลได้

2. คำที่ไม่นับว่าเป็นคำทางวัฒนธรรม ได้แก่ คำที่สื่อถึงองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ไม่ได้มีต้นกำเนิดจากประเทศเม็กซิโกหรือประเทศในแถบภูมิภาคลาตินอเมริกา เป็นองค์ประกอบที่ปรากฏในวัฒนธรรมไทย หรือสามารถคาดการณ์ได้ว่าผู้อ่านฉบับแปลจะมีความรู้ความเข้าใจต่อสิ่ง ๆ นั้น เจกเช่นเดียวกับผู้อ่านต้นฉบับ ไม่ใช่คำที่เป็นอุปสรรคต่อการทำความเข้าใจของผู้อ่าน และไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการแปลเข้าสู่ภาษาไทย เช่น «salitre - ดินประสิ่ว» «limón - มะนาว» «jazmines - มะลิ» «mandarinas - ต้นส้ม» เป็นต้น

นวนิยายเรื่องนี้ปรากฏคำทางวัฒนธรรมตามการจำแนกหมวดหมู่คำทางวัฒนธรรมของ Molina ทั้ง 4 ประเภท ได้แก่

1. คำที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ พบคำเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางบรรยากาศ พืช สัตว์ ทิวทัศน์ทางธรรมชาติ และภูมินาม ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

ประเภท	คำที่พบ
ปรากฏการณ์	«tiempo de la canícula - ช่วงราศีหมา»
ทางบรรยากาศ	«la canícula del agosto - ไอร้อนของเดือนสิงหาคม»
พืช	«saponarias - ดอกซาโปนาเรีย» «hojas de toronjil - ใบโตรอนฆิล» «ramas de ruda - กิ่งการูตา» «la capitana - หญ้าลากาปีตานา» «alfalfa - ดอกอัลฟัลฟา» «hojas del arrayán - ใบอะระยาน» «mazorcas - ผักข้าวโพด» «yerba de pará - หญ้าแห้ง» «nuez - ลูกกอก» «arrayanes - ฝรั่งขึ้นนก» «yedra - ไอวี» «magueyes - ยอดทางจระเข้» «romero - ใบโรสแมรี่» «manojos de tomillo - ช่อโตรมิโย» «ocote - ฟินไม้สน» «tierra de encino - ไร่เลี้ยงไม้โอ๊ก» «milpa - ข้าวโพด»

ตารางที่ 1

ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ (ต่อ)

ประเภท	คำที่พบ
สัตว์	«un correcaminos - นกโกเรกามิโนส» «chuparrosas - นกดูดน้ำหวาน» «tordo - นก กิ้งโครง» «zopilote - อีแร้ง» «pájaro burlón - นกนักเลียนเสียง» «gorriones - นกกระจอก» «pico feo - นกปากผี» «cebuses - พอว์ว» «cocuyos - หิ่งห้อย»
ภูมินาม	«puerto de Los Colimotes - ประตูโลสโกลิโมเตส» «Los Encuentros - บริเวณ โลส เอนกูเอ็นโตรส» «Media Luna - ไร่จันทร์เสี้ยว» «Rancho de En medio - ไร่เอ็นเมดิโอ»

2. คำที่เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม พบชื่อบุคคล เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์
ความรู้เกี่ยวกับศาสนา อาหาร เครื่องใช้ เครื่องมือ และเครื่องแต่งกาย ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2

ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม

ประเภท	คำที่พบ
ชื่อบุคคล ⁷	«Pedro Páramo - เปโตร ปาราโม» «Doña Eduvigis - บ้า เอดูบิเฆส» «Abundio - อาบุนดิโอ» «Inocencio Osorio - โอโซริโอคนชื้อ» «Miguel Páramo - มิเกล ปาราโม» «don Fulgor - ท่านดอน ฟุลกอร์» «padre Rentería - บาทหลวงเร็นเตเรีย» «las Preciados - ครอบครัว เปเรเซียโด» «Doña Susanita - ดอนญา ซูซานิตา»
เหตุการณ์ทาง ประวัติศาสตร์	«cristeros - สงครามคริสเตโรส» «villistas - กลุ่มของไอปานโซ บิยา» «carrancistas - ฝ่ายคาร์รานซา»
ความรู้เกี่ยวกับ ศาสนา	«Anercio, obispo - บิชอป อะเนร์ซิโอ» «Santa Salomé viuda - นักบุญมายโซโลเม» «El día de San Cristóbal - วันซานคริสโตบาล» «sacristía - ห้องเก็บเครื่องบูชาภัณฑ์»
อาหาร	«cecina - เนื้อแห้ง» «tortilla - โรตีสตอร์ตียา» «atole - นมข้าวโพด» «pulque - เหล้า ว่านหางจระเข้» «gorda con chile - กอร์ดาลัซซอสพริก» «frijoles - ถั่ว»

⁷ เนื่องจากในนวนิยายปรากฏชื่อตัวละครเป็นจำนวนมาก ในตารางที่ 2 ผู้วิจัยจึงยกตัวอย่างเฉพาะ
ชื่อตัวละครบางตัวเท่านั้นเพื่อให้เห็นภาพความกระชับ

ตารางที่ 2

ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม (ต่อ)

ประเภท	คำที่พบ
เครื่องใช้	«petate - เสื่อกระจูด» «cernidor - บั้งกี» «podadera - มีดตายหญ้า» «nixtenco - เตา»
เครื่องมือ	«reclinatorio - โต๊ะบูชา» «chicote - แส้» «aguamanil - เขยือก» «cama de oate - เตียงไม้ไผ่, แคร่ไม้ไผ่» «petaca - กระปุก» «costales - กระสอบป่าน» «pochote - ท่อนไม้» «cedazo - กระชอน»
เครื่องแต่งกาย	«reboso - ผ้าเรโบโซ» «tafeta - ผ้าแพรเนื้อแข็ง» «ajuares - ชุดเจ้าสาว» «espuelas - เดือยรองเท้า» «gabanes de paja - เสื้อกabanผ้าฟาง» «saco - เสื้อนอก» «sombbrero - หมวกชมเบรโร»

3. คำที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางสังคม พบคำเรียกขานที่แสดงความสัมพันธ์และระยะห่างระหว่างบุคคล คำเกี่ยวกับอาชีพ สกุลเงิน และมาตราชั่ง ตวง วัด ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3

ตัวอย่างคำที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางสังคม

ประเภท	คำที่พบ
คำเรียกขานที่แสดง	«señor - ท่าน» «tú - เธอ» «don - ท่านตอน» «doña - ตอนญา» «fulano - ไอนายคนนั้น»
ความสัมพันธ์และระยะห่างระหว่างบุคคล	«mi Cuca - แม่หอยน้อยของผม, แม่ลูกกวาด» คำนำหน้านามที่ผู้แปลใส่เพิ่มลงไป ฉบับแปลเพื่อบ่งบอกอายุหรือความอาวุโส เช่น พี่ บ้า น้า เจ้าหนู เจ้าหนูน้อย แม่หนู
อาชีพ	ยายหนู ไ้อ้ เจ้า นาย ไอนาย
อาชีพ	«vaqueros - โคบาล» «mandadero - เด็กส่งข่าว»
สกุลเงิน	«centavo - แดง, เซ็นต์»
มาตราชั่ง ตวง วัด	«cincuenta hectolitros - ห้าพันลิตร» «dos decilitros - สองกึ่ง»

4. คำที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางภาษา พบข้อความที่มีการอ้างอิงองค์ประกอบทางวัฒนธรรมเพื่อใช้สื่อความหมาย เช่น สำนวน (frases hechas) สำนวนเปรียบเทียบ คำสบล คำคำทอ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4

ตัวอย่างคำที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางภาษา

ประเภท	คำที่พบ
สำนวนและสำนวน	«No le hace que se te ampolle el codo. - มันคงจะไม่กินแรงอะไรบ้านักหรอก» «Éste "no le daría agua ni al gallo de la passion." - ชี้อของมันมันยังไม่ยอมให้หมาแตก»
เปรียบเทียบ	«La vida que valía un puro carajo. - ชีวิตที่โคตรเม่งบัดซบ»
คำสบถ	«¡Ándale! - บัดโธ!» «¡Qué caray! - ชิบหายล่ะสิ»
คำคำทอ	«hijo de la rechintola - ไอ้เด็กอับปรี» «¡Váyase mucho al carajo! - ไอ้รียาหมา!» «Dorotea la Cuarraca - อี โดโรเตอา อึ้งออย» «¡Maldito viejo! - ไอ้เฒ่าอับปรีนั่น» «maldita y condenada Justina - อีบ้า จูสตินา อีบ้าเหี้ย อีบ้าหา»

7.2 กลวิธีการแปล

จากการศึกษาพบกลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น 9 กลวิธี⁸ ได้แก่

7.2.1 การตัดแปลง โดยใช้องค์ประกอบของวัฒนธรรมปลายทางแทนที่สิ่งไป้องประกอบของวัฒนธรรมต้นทาง ตัวอย่างเช่น

«petate - เสื่อกระจูด» : «petate» เป็นพันธุ์ไม้จำพวกปาล์ม มีใบสีฟ้าอมเขียวหรือเหลืองอมเขียว มีถิ่นกำเนิดในหมู่เกาะในทะเลแคริบเบียน เช่น ในประเทศคิวบา บาฮามาส เปอร์โตริโก มีชื่อเรียกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ แต่ในเม็กซิโกจะเรียกว่า «palma de petate» ส่วน «กระจูด» เป็นพันธุ์ไม้จำพวกกก มีลักษณะลำต้นกลม สีเขียวอ่อน จัดเป็นวัชพืช พบมากในไทยทางภาคตะวันออกและภาคใต้ ชาวบ้านนำมาตากแห้งแล้วสานเป็นกระเปาะ ตะกร้า เสื่อ เบาะรองนั่ง⁹ พืชสองชนิดนี้เมื่อนำมาสานเป็นเสื่อจะมีรูปลักษณะคล้ายคลึงกันอย่างมาก ผู้แปลจึงอาจเลือกใช้คำว่า «เสื่อกระจูด» แทนการแปลว่า “เสื่อที่ทำมาจากต้นปาล์มเปตาเด”

«cernidor - บั้งกี» : «cernidor» เป็นเครื่องมือมีลักษณะเป็นตะแกรงตาข่ายถี่ ๆ ใช้สำหรับร่อนดิน แยกเศษหินเศษไม้ออกจากดิน ส่วน «บั้งกี» เป็นเครื่องสานรูปคล้ายเปลือกหอยแครง มีขอบ มีหู 2 ข้างสำหรับจับ ใช้สำหรับตัก โขยหรือขนดิน ใบไม้ บัวยคอก ผู้แปลน่าจะเลือกใช้คำว่า «บั้งกี» เพราะให้ภาพของการใช้เครื่องมือชนิดนี้เพื่อขนย้ายเศษใบไม้ ใบหญ้าตามเนื้อเรื่อง อย่างไรก็ตาม การนำคำว่า «บั้งกี» มาใช้แทนที่ อาจทำให้ผู้อ่านรู้สึกถึง

⁸ เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านความยาวของบทความ ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างคำหรือข้อความที่ใช้กลวิธีการแปลนั้น ๆ มาเพียงบางตัวอย่าง และวิเคราะห์มุมมองการใช้กลวิธีเหล่านั้นของผู้แปลโดยสังเขป

⁹ จาก งานศิลปหัตถกรรมจักสานกระจูด, โดย สถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมระหว่างประเทศ, ม.ป.ป., (<http://www.sacit.or.th>)

กลืนอายของ “ความเป็นจีน” เนื่องจากคำนี้เป็นคำที่มาจากภาษาจีนแต้จิ๋ว จึงให้ความรู้สึกขัดแย้งกับบรรยากาศชนบทเม็กซิกันตามท้องเรื่อง

«trojes - ยุ่งข้าว» : «troje» มีลักษณะเป็นกระท่อมขนาดเล็ก ยกพื้นสูงขึ้นมาเหนือพื้นดินเล็กน้อย โดยทั่วไปใช้สำหรับอยู่อาศัย¹⁰ สาเหตุที่ผู้แปลเลือกใช้คำว่า «ยุ่งข้าว» สันนิษฐานว่ามาจากลักษณะตัวเรือนที่มีขนาดเล็กและมีการยกพื้นสูงจากพื้นดินเช่นเดียวกับยุ่งข้าว ตามเนื้อเรื่อง «trojes» ใช้สำหรับเก็บข้าวโพด การแปลว่า «ยุ่งข้าว» หากพิจารณาในแง่ของลักษณะและประโยชน์ใช้สอยของตัวเรือน ทำให้ผู้อ่านฉบับแปลสามารถนึกภาพตามได้ทันที แต่ในอีกทางหนึ่งอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดว่าเป็นสถานที่ที่ใช้บรรจุหรือกักเก็บข้าวด้วย

«magueyes - ยอดว่านหางจระเข้» และ «pulque - เหล้าว่านหางจระเข้» : ทั้ง «magueyes» และ «pulque» ได้มาจากต้นอากาเบหรืออาเกเว่ (agave) ซึ่งเป็นไม้อวบน้ำที่มีถิ่นกำเนิดในเม็กซิโก ชาวเม็กซิกันจะนำน้ำหวานจากวงงช่อดอกไปทำเป็นเหล้า¹¹ «ว่านหางจระเข้ (Aloe vera)» เป็นพืชคนละชนิดกับต้นอากาเบ จัดเป็นไม้ล้มลุก ภายในมีวุ้นใส นำมาทำเป็นของหวาน ใช้เป็นยารักษาแผลไหม้ หรือผสมในเครื่องสำอาง ผู้แปลอาจเลือกใช้คำว่า «ว่านหางจระเข้» เนื่องจากพืชสองชนิดนี้มีลักษณะลำต้นและใบที่คล้ายคลึงกัน และผู้อ่านชาวไทยคุ้นเคยกับว่านหางจระเข้มากกว่าการแปลว่า “ต้นอากาเบ” หรือ “ต้นอะกาเว่”

«dos decilitros - สองกิง» : «decilitros» หรือเดซิลิตรเป็นหน่วยวัดปริมาตรตามมาตราเมตริก สองเดซิลิตรจึงมีปริมาณเท่ากับ 0.2 ลิตร ในขณะที่ «กิง» เป็นหน่วยตวงเหล้าหนึ่งกิงมีปริมาณประมาณ 50 มิลลิลิตร สองกิงจึงเท่ากับ 100 มิลลิลิตร และเท่ากับ 1 เดซิลิตร หรือ 0.1 ลิตรเท่านั้น ดังนั้น «สองกิง» จึงมีปริมาณเพียงครึ่งเดียวของ «dos decilitros» ผู้แปลอาจพิจารณาว่าผู้อ่านชาวไทยคุ้นเคยกับการวัดปริมาณการดื่มเหล้าเป็น «กิง» มากกว่าการบอกปริมาณเป็นหน่วยเมตริก อีกทั้งในบริบทนี้ผู้พูดเป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชนบท การใช้คำที่ไม่เป็นทางการอย่าง «กิง» ให้กลืนอาย “ความเป็นพื้นบ้าน” มากกว่าคำว่า «เดซิลิตร» แต่ในอีกทางหนึ่ง การใช้คำว่า «กิง» ก็อาจทำให้ผู้อ่านรู้สึกถึงกลืนอายของ “ความเป็นจีน” เนื่องจากเป็นคำที่มาจากภาษาจีน จึงให้ความรู้สึกขัดแย้งกับบรรยากาศชนบทเม็กซิกันตามท้องเรื่อง

7.2.2 การขยายความ เพื่อให้ครอบคลุมความหมายของคำหรือข้อความ ได้แก่ คำว่า «villistas - กลุ่มของไอ้ปานโซ บิยา» และ «carrancistas - ฝ่ายคาร์รานซา» ผู้แปลเลือกใช้การขยายความเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้อ่านว่าสองคำนี้เป็นคำใช้เรียกกองกำลังสองฝ่ายที่ต่อสู้ปะทะกัน เพื่อให้ผู้อ่านที่ไม่มีพื้นความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของประเทศเม็กซิโกเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น

¹⁰ จาก “Original Troje from Mechoacan Mexico,” โดย DeMejico, ค.ศ. หรือ n.d., (<https://www.demejico.com/customprojects/original-mexican-troje/>)

¹¹ จาก “อะกาเว่, เฟอเคเรีย, ยูคคา,” โดย ประชิด วามานนท์, 2520, *วารสารพืชสวน*, 12(2), pp. 1-12.

อีกคำหนึ่งที่ใช้กลวิธีนี้ ได้แก่ «tilcuatazos - คนของเจ้าผู้ต่ำ» เป็นการขยายความให้ผู้อ่านทราบว่า กลุ่มคนเหล่านี้เป็นผู้ติดตามหรือลูกน้องของคนที่มีฉายาว่า «เจ้าผู้ต่ำ» (el Tilcuate)

7.2.3 การยืมแล้วแปลตรงตัว พบการใช้กลวิธีนี้ร่วมกับการใส่คำจำแนกประเภทบรรยายลักษณะหรือหน้าที่ของสิ่งนั้น ๆ ได้แก่ คำว่า «Media Luna - ไรจันทร์เสี้ยว» «chuparrosas - นกดูดน้ำหวาน» «pico feo - นกปากผี» «pájaro burlón - นกนักเลียนเสียง» «Inocencio Osorio - โอโสรีโอคนซื่อ» อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาคำแปลแล้ว จะพบว่า คำแปลเหล่านี้ไม่ได้ตรงกับความหมายตามต้นฉบับ คำว่า «Media» ไม่ได้มีความหมายว่า «เสี้ยว» «rosas» ไม่ได้แปลว่า «น้ำหวาน» «feo» ไม่ได้แปลว่า «ผี» แต่การสร้างแปลคำเหล่านี้ใช้วิธีการเรียงคำตรงกับรูปแบบการใช้กลวิธีนี้

7.2.4 การสร้างวาทกรรม พบในการแปลคำทางวัฒนธรรมภาษา ได้แก่ การแปลคำหายิบ คำสบถ คำคำทอ ผู้แปลเลือกใช้สำนวนภาษาไทยที่มีความหมายไปในทางเดียวกันหรือให้อารมณ์ความรู้สึกคล้ายกันมาแทนที่สำนวนในภาษาต้นทาง เนื่องจากไม่สามารถใช้การแปลแบบคำต่อคำได้ อาทิ «¡Váyase mucho al carajo! - ไอ้รีย่ำหมา» «hijo de la rechintola - ไอ้เด็กอับรึย» «¡Ándale! - บัดโธ!» «¡Maldito viejo! - ไอ้เฒ่าอับรึยนั้น» «maldita y condenada Justina - อีบ้า ขุสตินา อีบ้าเหี้ย อีบ้าห่า» «¡Qué caray! - ชิบหายล่ะสิ»

นอกจากนี้ยังพบการใช้กลวิธีนี้ในการแปลสำนวนที่มีความหมายเชิงเปรียบเทียบหรือมีการอ้างอิงองค์ประกอบทางวัฒนธรรม ผู้แปลไม่สามารถแปลสิ่งที่นำมาเปรียบนั้นได้โดยตรง จึงใช้วิธีสร้างสำนวนใหม่ ได้แก่ «No le hace que se te ampolle el codo. - มันคงจะไม่กินแรงอะไรบ้านักหรอก» «La vida que valía un puro carajo. - ชีวิตที่โคตรเม่งบัดซบ» และ «Éste no le daría agua ni al gallo de la pasión - ชีของมัน มันยังไม่ยอมให้หมาแตก» ในกรณีสำนวนหลังนี้ เป็นสำนวนเม็กซิกันที่ใช้เรียกคนเห็นแก่ตัวและตระหนืออย่างมาก ไม่ให้ความช่วยเหลือหรือให้การสนับสนุนทางการเงินแม้แต่กับผู้ที่เดือดร้อนที่สุด (Sandoval, 2004, p. 74) เนื่องจากไม่สามารถแปลตรงตัวได้ เพราะความหมายเดิมนั้นมีการอ้างอิงองค์ประกอบทางวัฒนธรรม (gallo de la pasión) ผู้แปลจึงสร้างสำนวนใหม่ขึ้นมาแต่ยังคงไว้ซึ่งแนวความหมายตามเดิม

7.2.5 การบรรยาย แทนที่จะใช้การทับศัพท์ ผู้แปลเลือกใช้การบรรยายลักษณะหรือหน้าที่ของสิ่ง ๆ นั้น เช่น «yerba de pará - หญ้าแห้ง» «podadera - มีดดายหญ้า» «tafeta - ผ้าแพรเนื้อแข็ง» «cecina - เนื้อแห้ง» «saco - เสื่อนอก» «sacristía - ห้องเก็บเครื่องบูชาภัณฑ์»

7.2.6 การเทียบเคียงคำหรือสำนวนที่กำหนดไว้แล้ว หมายถึง การใช้คำหรือสำนวนที่มีความหมายตามที่ปรากฏในพจนานุกรม เป็นที่รู้จักและนิยมใช้ในภาษาปลายทางมาแทนที่คำหรือสำนวนในภาษาต้นทาง เช่น «tordo - นกกิ่งโครง» «zopilote - อีแร้ง» «cáscara de nuez - กระเปาะลูกกอก» «gorriones - นกกระจอก»

7.2.7 การแปลแบบคลุมความ ใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าหรือเป็นกลางกว่าในภาษาปลายทาง เช่น «cebuses - พ้อวัว» คำว่า «cebu» เป็นวัวพันธุ์หนึ่งที่มีหนอกใหญ่บนหลัง มีผิวหนังเหี่ยวย่น มีหูยาวห้อยลงมา การแปลว่า «พ้อวัว» เป็นการแปลโดยให้ความหมายกว้าง ๆ ไม่ได้เจาะจงลงไปว่าเป็นวัวพันธุ์ใด

«nixtenco - เต่า» ใน ภาษาถิ่นเม็กซิกัน «nixtenco» หมายถึง เต่าดินเผา หรือเตาที่ใช้หินก่อกันไว้สำหรับวางหม้อ เป็นเตาแบบดั้งเดิมใช้สำหรับทำอาหารของคนท้องถิ่นแถบรัฐจาลิสโก การแปลว่า «เตา» จึงเป็นการให้ความหมายอย่างกว้าง ๆ

7.2.8 การยืม การยืมที่พบจัดเป็นการยืมโดยการทับศัพท์ แบ่งออกได้เป็นสองรูปแบบ ได้แก่ การทับศัพท์โดยใช้การถ่ายเสียงคำจากภาษาสเปน (transcripción) และการทับศัพท์โดยใช้คำยืมจากภาษาอังกฤษ

สำหรับชื่อตัวละครที่ใช้การถ่ายเสียงภาษาสเปนออกมาเป็นตัวอักษรไทย ผู้วิจัยไม่นับว่าเป็นการแปล เพราะไม่มีการแปลเกิดขึ้น เป็นเพียงการถ่ายเสียงตัวอักษรตามการออกเสียงภาษาสเปนกลาง (castellano) เท่านั้น เช่น «Pedro Páramo - เปโดร ปาราโม» «Miguel Páramo - มิเกล ปาราโม» «Abundio - อามุนดีโอ» เป็นต้น ชื่อเมือง สถานที่ พันธุ์พืช หากใช้เพียงการถ่ายเสียงก็จะไม่นับว่าเป็นการแปลเช่นเดียวกัน เช่น «Comala - โกมาลา» «Puerta de Piedra - ปูเอร์ตา เด เปียตรา» «yedra - ไอวี» «helechos - เฟิร์น» เป็นต้น

กรณีที่ผู้วิจัยพิจารณาว่าเป็นการแปลเป็นกรณีที่ใช้การทับศัพท์ร่วมกับกลวิธีอื่น เพื่อเสริมความเข้าใจให้กับผู้อ่านในภาษาปลายทาง ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 5 ลักษณะ ได้แก่

1. การทับศัพท์ร่วมกับการใช้คำจำแนกประเภท เช่น «saponarias - ดอกซาโปนาเรีย» «romero - ไบโรสแมรี» «Los Encuentros - บริเวณโลส เองกูเอ็นโตรส» «un correcaminos - นักโกเรคามิโนส» «la capitana - หล้าลาคาปิตานา» «Colima - อำเภอกอลิมา» «Contla - หมู่บ้านคอนท์ลา» «rebozo - ผ้าเรโบโซ» «sombrero - หมวกชมเบรโร»

2. การทับศัพท์ร่วมกับการใช้คำแสดงสถานะหรือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น «don Pedro - ท่าน ดอน เปโดร» «Doloritas - พี่ โตโลริตัส» «Rogelio - น้อง โรเชลิโอ» «Ubillado - เจ้า อุบียาด» «Toribio - ไอ้ โตริบิโอ»

3. การทับศัพท์ร่วมกับการแปลตรงตัว เช่น «Santa Nunilona - นักบุญ นุนิโลนา» «Santa Salomé viuda - นักบุญม่าย โซโลเม» «gorda con chile - กอร์ดาไล้ซอสพริก»

4. การทับศัพท์ร่วมกับการดัดแปลง ได้แก่ «tortilla - โรตีสตอร์ตียา»

5. การทับศัพท์ร่วมกับการใช้คำจำแนกประเภทและการแปลตรงตัว ได้แก่ «gabanes de paja - เสื้อกabanผ้าฟาง»

7.2.9 การลดความ การลดความที่พบไม่ใช่กรณีการตัดคำหรือข้อความที่ปรากฏในต้นฉบับออกจากฉบับแปล แต่ทำให้ความหมายบางส่วนของคำต้นฉบับถูกลดทอนลงไปหรือหายไป ได้แก่

«los frijoles - ถั่ว» : บนโต๊ะอาหารชาวเม็กซิกัน «frijoles» เป็นเครื่องเคียงที่รับประทานคู่กับแป้งตอร์ติยา ข้าว หรือทานเป็นอาหารเรียกน้ำย่อย «frijoles» ในบริบทนี้ไม่ใช่ถั่วเปล่า ๆ แต่เป็นถั่วที่ถูกนำไปต้มทำเป็นซุปรุ่น ๆ หรือบางสูตรก็นำไปทอด แล้วอาจใส่ผักหรือส่วนผสมอื่น ๆ ลงไป การแปลว่า «ถั่ว» จึงนับเป็นการลดความ เพราะความหมายบางส่วนของ «frijoles» ในฐานะ «อาหารจานหนึ่ง» สูญหายไป และอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าเป็นถั่วเปล่า ๆ ที่ไม่ผ่านกระบวนการในการปรุงเป็นอาหาร

«los ajuares - ชุดเจ้าสาว» : คำว่า «ajuar» หมายถึง ชุดเครื่องแต่งกายของเจ้าสาว เครื่องประดับ รวมถึงเสื้อผ้า ชุดชั้นใน และเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันหลังแต่งงาน ไม่ได้หมายถึงแค่เพียง «ตัวชุด» ที่เจ้าสาวสวมใส่ในวันแต่งงานเท่านั้น การแปลว่า «ชุดเจ้าสาว» จึงนับเป็นการลดความ ทำให้ผู้อ่านไม่ทราบว่าการในต้นฉบับครอบคลุมความหมายที่กว้างกว่านั้นและเกี่ยวข้องกับธรรมเนียมปฏิบัติก่อนแต่งงานของหญิงสาวเม็กซิกันในยุคสมัยนั้น

7.3 คำทางวัฒนธรรมมีความคลาดเคลื่อนในการแปล

ในการวิจัยครั้งนี้ ในกรณีที่พบว่าการแปลคำทางวัฒนธรรมมีความคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานไว้ 3 ข้อ ได้แก่

1. เกิดจากข้อจำกัดด้านความรู้ทางภาษาของผู้แปล เนื่องจากผู้แปลอาจไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญภาษาสเปนโดยตรง สันนิษฐานได้จากการใช้การแปลเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาอังกฤษ

2. เกิดจากความตั้งใจของผู้แปลที่เลือกใช้กลวิธีการแปลบางกลวิธี เช่น การดัดแปลงหรือปรับเปลี่ยนองค์ประกอบบางอย่างเพื่อเสริมความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านหรือเพื่อช่วยให้ผู้อ่านอ่านบทแปลได้อย่างราบรื่นไม่สะดุด

3. เกิดจากอิทธิพลของฉบับแปลภาษาอังกฤษที่ผู้แปลนำมาใช้ประกอบการแปลกับต้นฉบับภาษาสเปน ฉบับแปลภาษาอังกฤษที่ผู้วิจัยนำมาเปรียบเทียบตรวจสอบ ได้แก่ ฉบับแปลโดย Lysander Kemp (Rulfo, 1959) และฉบับแปลโดย Margaret Sayers Peden (Rulfo, 1994) ซึ่งเป็นฉบับแปลที่มีการแปลออกมาก่อนหน้าการแปลฉบับภาษาไทยของกำพล นิธิรพรรณ (ฉวน รูลโฟ, 2561)

จากการตรวจสอบพบความคลาดเคลื่อนของความหมายระหว่างต้นฉบับภาษาสเปนและฉบับแปลภาษาไทยทั้งสิ้น 6 จุดดังต่อไปนี้

1. «puerto de Los Colimotes - ประตูโลส โคลิโมเตส» : ในต้นฉบับภาษาสเปน «puerto»¹² ไม่ใช่ «ประตู» แต่หมายถึง «ทางหรือช่องระหว่างภูเขา» หรือ «ช่องแคบระหว่างหุบเขา» การแปลว่า «ประตู» จึงมาจากการแปลตามคำว่า «gate» ในฉบับภาษาอังกฤษของ Sayers Peden ดังแสดงในตารางที่ 5

¹² สำนวนแปลภาษาอังกฤษฉบับล่าสุดของ Douglas J. Weatherford แปลว่า «Los Colimotes pass»

ตารางที่ 5

ตารางเปรียบเทียบการแปล «puerto de Los Colimotes»

ต้นฉบับ	Hay allí, pasando el <u>puerto de Los Colimotes</u> , la vista muy hermosa de una
ภาษาสเปน	llanura verde [...]¹³
ฉบับแปล	พอดผ่าน <u>ประตู โลส โคลิโมเตส</u> เข้าไปก็จะเห็นทิวทัศน์สวยงามของไรสีเขียว [...]
ภาษาไทย	
ฉบับแปลโดย	There's a beautiful view when you get to <u>Los Colimotes</u> . You'll see a green
Kemp	plain [...]
ฉบับแปลโดย	Just as you pass the <u>gate of Los Colimotes</u> there's a beautiful view of a green
Sayers Peden	plain [...]

2. «petaca - กระปุก» : «petaca» เป็นคำที่มีหลายความหมาย ได้แก่ “กระปุก” “กล่องบุหรี” “ขวดเหล้าแบบพกพา” แต่ในภาษาท้องถิ่นเม็กซิกันคำนี้หมายถึง “กระเป๋าเดินทาง” ในบริบทนี้ การที่ตัวละครดึงกระเป๋าเดินทางแล้วหยิบผ้าปูที่นอนออกมาจากกระเป๋าเดินทางใบนั้น ดูจะสมเหตุสมผลกว่าการหยิบ «กระปุก» ใบหนึ่งซึ่งไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์ตามท้องเรื่อง เมื่อเทียบกับสำนวนแปลภาษาอังกฤษทั้ง 2 ฉบับ พบว่า การแปลว่า «กระปุก» ไม่ได้รับอิทธิพลมาจากสำนวนใดเลย จึงน่าจะมาจากการตีความความหมายของผู้แปลจากต้นฉบับภาษาสเปนเอง ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6

ตารางเปรียบเทียบการแปล «petaca»

ต้นฉบับ	Se fue derecho a donde estaba la cama y sacó de debajo de ella una <u>petaca</u> .
ภาษาสเปน	La esculcó. Puso unas sábanas debajo de su brazo [...]
ฉบับแปล	จึงเดินตรงไปที่เตียง หยิบ <u>กระปุก</u> ใบหนึ่งจากพื้นใต้เตียงมาเปิดดู ก่อนจะดึงผ้าปูที่นอน
ภาษาไทย	สองผืนหนีบรักแร้ [...]
ฉบับแปลโดย	She went straight to the bed and took a <u>box</u> out from under it, and search
Kemp	through it. She put some sheets under her arm [...]
ฉบับแปลโดย	She went straight to the bed and pulled a <u>leather trunk</u> from beneath it. She
Sayers Peden	searched through it. Then she clutched some sheets beneath her arm [...]

¹³ ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์ [...] เพื่อแสดงถึงการละข้อความที่ตามหลัง ในกรณีที่ประโยคที่ยกมานั้นยังไม่จบประโยค

3. «mitote - ระบายพื้นเมือง» : «mitote» เป็นชื่อระบายพื้นเมืองรูปแบบหนึ่งของรัฐมาลิสโก แต่ก็มีอีกความหมายหนึ่งว่า “ความปั่นป่วนวุ่นวาย” “ความอึกทึก” “ความโกลาหล” ในบริบทนี้ สำนวนภาษาอังกฤษทั้ง 2 สำนวนเห็นไปในทางตรงกันว่าไม่ได้สื่อถึงระบายพื้นเมืองแต่อย่างใด กรณีของการแปลคำว่า «mitote» เป็น «ระบายพื้นเมือง» จึงไม่ได้รับอิทธิพลจากสำนวนแปลภาษาอังกฤษ แต่เกิดจากการตีความของผู้แปลจากต้นฉบับภาษาสเปน ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7

ตารางเปรียบเทียบการแปล «mitote»

ต้นฉบับ	[...] estuve oyendo durante muchas noches el rumor de una fiesta. Me llegaban
ภาษาสเปน	los ruidos hasta la Media Luna. Me acerqué para ver el <i>mitote</i> aquel [...]
ฉบับแปล	[...] บ้าเคยได้ยินเสียงงานรื่นเริงแทบทุกคืน ได้ยินไปถึงไรจันทร์เสี้ยวเลย บ้าก็เลย
ภาษาไทย	เดินทางมาดู คิดว่าเขาคงเต้น <u>ระบายพื้นเมือง</u> กัน [...]
ฉบับแปลโดย	I remember the time I could hear the sounds of a fiesta night after night. I could
Kemp	even hear them out in the Media Luna. I went to the plaza to see what was <i>happening</i> . [...]
ฉบับแปลโดย	[...] I could hear the sounds of a fiesta. I could hear the noise clear out at the
Sayers Peden	Media Luna. I would walk into town to see what the <i>uproar</i> was about [...]

4. «ramas del paraíso - กิ่งก้านของหมู่ไม้ในสวนสวรรค์»: แม้ว่าคำว่า «paraíso» จะแปลว่า “สวรรค์” แต่ความหมายตามท้องเรื่องหมายถึงต้นไม้ที่มีชื่อว่า paraíso ซึ่งเป็นต้นไม้ที่ขึ้นอยู่ริมเส้นทางเข้า-ออกไรจันทร์เสี้ยว กิ่งก้านของต้นไม้จะสั่นไหวเมื่อมีผู้คนเดินผ่าน (Jiménez de Báez & Gutiérrez de Velazco, 2008) คำว่า «paraíso» ปรากฏอีกครั้งในช่วงสุดท้ายของนวนิยาย ตอนที่เปโตร ปาราโมนั่งมองกลุ่มคนเดินออกจากไรจันทร์เสี้ยวมุ่งหน้ากลับสู่หมู่บ้าน คนกลุ่มนั้นเดินผ่านต้นไม้ paraíso ทำให้ตัวต้นไม้สั่นไหว ระเบิดไม้จนร่วงหล่น¹⁴ จึงเป็นข้อยืนยันได้ว่า «paraíso» ตามท้องเรื่องหมายถึงต้นไม้ชนิดหนึ่ง การแปลว่า «สวนสวรรค์» จึงเป็นการตีความของผู้แปลโดยไม่ได้รับอิทธิพลจากฉบับแปลภาษาอังกฤษแต่อย่างใด ดังแสดงในตารางที่ 8

¹⁴ เนื้อความตามต้นฉบับระบุว่า Allí atrás, Pedro Páramo, sentado en su equipal, miró el cortejo que se iba hacia el pueblo. [...] Vio cómo *se sacudía el paraíso dejando caer sus hojas*: «Todos escogen el mismo camino. Todos se van».

ตารางที่ 8

ตารางเปรียบเทียบการแปล «ramas del paraíso»

ต้นฉบับ	Pasaste rozando con tu cuerpo las <u>ramas del paraíso</u> que está en la vereda y
ภาษาสเปน	te llevaste con tu aire las últimas hojas.
ฉบับแปล	เธอพาร่างแหวก <u>กิ่งก้านของหมู่ไม้ในสวนสวรรค์</u> ไปตลอดทาง กระทั่งระผ่านกิ่งใบ
ภาษาไทย	กิ่งสุดท้าย
ฉบับแปลโดย	You passed among the boughs of the <u>paradise trees</u> that stand along the path,
Kemp	and their last leaves drifted behind you.
ฉบับแปลโดย	As you went by, you brushed the <u>branches of the Paradise tree</u> beside the path,
Sayers Peden	sweeping away its last leaves with your passing.

5. «galápago - แนวต้งก» : ในบริบทนี้ «galápago»¹⁵ หมายถึง “เนินเล็ก ๆ หรือ มวลดินที่ก่อตัวขึ้นริมฝั่งแม่น้ำ” เดิมคำว่า «galápago» ซึ่งเป็นชื่อเต่าชนิดหนึ่ง ผู้แต่งนำคำนี้ มาใช้เปรียบเทียบกับเนินดินที่มนุษย์ขึ้นมาเหมือนหลังเต่า การแปลว่า «แนวต้งก» มาจาก อิทธิพลของสำนวนภาษาอังกฤษทั้งสองสำนวน เพราะแปลว่า «reeds» เหมือนกัน แต่มีความเป็นไปได้มากกว่าที่จะมาจากสำนวนของ Sayers Peden เพราะสำนวนดังกล่าวไม่มีการขยายความลักษณะของต้นว่า “สูง” ตามสำนวนของ Kemp ที่แปลไว้ว่า «tall reeds» ดังแสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9

ตารางเปรียบเทียบการแปล «galápago»

ต้นฉบับ	Comenzaron a pasar las carretas rumbo a la Media Luna. Él se agachó,
ภาษาสเปน	escondiéndose en el <u>galápago</u> que bordeaba el río.
ฉบับแปล	เกวียนเล่มแล้วเล่มเล่าเริ่มทยอยผ่านทางไปยังไรจ์จันทร์เสี้ยว บาทหลวง เร็นเตเรีย
ภาษาไทย	นั่งยอง ๆ ก้มหัวหลบอยู่หลัง <u>แนวต้งก</u> ริมแม่น้ำ
ฉบับแปลโดย	The wagons began going by on the way to the Media Luna. He ducked down,
Kemp	hiding in the <u>tall reeds</u> that bordered the river.
ฉบับแปลโดย	Carts began rumbling by toward the Media Luna. Father Renteria crouched low,
Sayers Peden	hiding in the <u>reeds</u> along the river's edge.

¹⁵ สำนวนแปลภาษาอังกฤษฉบับล่าสุดของ Douglas J. Weatherford แปลว่า «embankment»

6. «las Preciados - ครอบครัวเปรเซียโด» : ในภาษาสเปน «las Preciados»¹⁶ สื่อถึงสมาชิกในครอบครัวเปรเซียโดที่เป็น “ผู้หญิง” เท่านั้น เพราะผู้แต่งใส่คำกำกับนาม (artículo) “las” นำหน้าชื่อสกุล การใช้คำกำกับนามในบริบทนี้จึงมีความสำคัญในการระบุเพศของสมาชิกในครอบครัวที่ตัวละครกล่าวถึง ฉบับภาษาอังกฤษของ Kemp ไม่ได้ใส่คำขยายเพื่อระบุเพศของสมาชิกในครอบครัว Preciado ในขณะที่ฉบับของ Sayers Peden ผู้แปลใส่คำว่า «women» เพื่อเจาะจงว่าสมาชิกในครอบครัวนี้มีแต่เพศหญิง ดังนั้น ในกรณีนี้ฉบับภาษาไทยน่าจะได้รับอิทธิพลจากฉบับแปลภาษาอังกฤษของ Kemp เพราะแปลว่า «ครอบครัว» ซึ่งให้ความหมายครอบคลุมทั้งเพศชายและเพศหญิง จึงทำให้ความหมายคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ ดังแสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10

ตารางเปรียบเทียบการแปล «las Preciados»

ต้นฉบับ	Mañana comenzaremos a arreglar nuestros asuntos. Empezaremos por <u>las</u>
ภาษาสเปน	<u>Preciados</u> . ¿Dices que a ellas les debemos más?
ฉบับแปล	เอะละ พรุ่งนี้ เราจะมาแก้ปัญหากัน เริ่มจาก <u>ครอบครัว เปรเซียโด</u> นายบอกว่าเราเป็นหนี้
ภาษาไทย	<u>ครอบครัว</u> นี้มากที่สุดใช่ไหม
ฉบับแปลโดย Kemp	Tomorrow we'll start to work. <u>The Preciados</u> first. Didn't you say we owe them the most?
ฉบับแปลโดย Sayers Peden	Tomorrow morning we'll begin to set our affairs in order. We'll begin with <u>the Preciado women</u> . You say it's them we owe the most?

กล่าวโดยสรุป จากการเปรียบเทียบตรวจสอบฉบับแปลภาษาอังกฤษทั้ง 2 สำนวนสามารถสันนิษฐานได้ว่า การแปลฉบับภาษาไทยได้รับอิทธิพลจากฉบับภาษาอังกฤษของ Sayers Peden (Rulfo, 1994) มากกว่าฉบับแปลของ Kemp เนื่องจากพบการแปลคลาดเคลื่อนจากต้นฉบับที่ตรงกัน 2 จุด ได้แก่ การแปลว่า «ประตู โลส โคลิโมเตส» ซึ่งมาจาก «gate of Los Colimotes» และ «แนวต้นกกริมน้ำ» ซึ่งมาจาก «the reeds along the river's edge» ในขณะที่ ฉบับของ Kemp พบการแปลตรงกัน 1 จุด ได้แก่ «ครอบครัว เปรเซียโด» ซึ่งมาจาก «the Preciados» จึงมีความเป็นไปได้ว่า ผู้แปลใช้ทั้งสำนวนแปลทั้งสองสำนวนประกอบกัน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นโน้มเอียงไปในทิศทางที่ว่าผู้แปลฉบับภาษาไทยใช้ฉบับแปลของ Sayers Peden ในการแปลเทียบเป็นหลัก เนื่องจาก 1) เป็นฉบับใหม่ที่สุด ณ วันที่ผู้แปลฉบับภาษาไทยทำการแปล ในขณะที่ฉบับของ Kemp เป็นฉบับที่เก่ามาก และไม่มีมีการเผยแพร่

¹⁶ สำนวนแปลภาษาอังกฤษฉบับล่าสุดของ Douglas J. Weatherford แปลว่า «the Preciado women»

วางขายทั่วไปแล้ว จุดที่แปลคลาดเคลื่อนตรงกับฉบับ Kemp เพียง 1 จุดนั้น อาจมาจากการตีความคลาดเคลื่อนของผู้แปลเอง 2) ตัวอย่างที่เด่นชัดที่สุดคือการแปล «puerto» ว่า «ประตู» ตามคำว่า «gate» ในสำนวนแปลของ Sayers Peden ซึ่งไม่พบในสำนวนแปลของ Kemp สำหรับคำที่แปลคลาดเคลื่อนอีก 3 คำ ได้แก่ «petaca - กระปุก» «mitote - ระบายพื้นเมือง» และ «paraíso - สวนสวรรค์» พบว่า ไม่ได้รับอิทธิพลจากสำนวนภาษาอังกฤษสำนวนใดเลย จึงสรุปได้ว่ามาจากการตีความความหมายที่คลาดเคลื่อนของผู้แปลจากต้นฉบับภาษาสเปนเอง

8. อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

8.1 คำทางวัฒนธรรมในนวนิยายเม็กซิกันเรื่อง “เปโตร ปาราโม”

พบคำทางวัฒนธรรมตามการจำแนกหมวดหมู่คำทางวัฒนธรรมของ Molina ทั้ง 4 ประเภท เรียงลำดับตามความถี่ของการปรากฏจากมากที่สุดจนถึงน้อยที่สุด¹⁷ ได้แก่ คำที่เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม¹⁸ (ร้อยละ 61.9) คำที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ (ร้อยละ 26.5) คำที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางสังคม (ร้อยละ 6.1) คำที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางภาษา (ร้อยละ 5.5) ดังแสดงในตารางที่ 11

ตารางที่ 11

คำทางวัฒนธรรมที่พบ

ประเภทคำทางวัฒนธรรม	จำนวน (คำหรือวลี)	ร้อยละ
1. คำที่เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม	112	61.9
2. คำที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ	48	26.5
3. คำที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางสังคม	11	6.1
4. คำที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางภาษา	10	5.5
รวม	181	100

¹⁷ การนับจำนวนคำทางวัฒนธรรมจะนับเพียงครั้งแรกที่ปรากฏคำ ๆ นั้น ไม่นับครั้งที่ปรากฏซ้ำ

¹⁸ เนื่องจากนวนิยายเรื่อง เปโตร ปาราโม มีตัวละครจำนวนมาก จึงทำให้มีจำนวนคำเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมมากตามไปด้วย

8.2 กลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรม

พบกลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมตามแนวคิดของ Molina (2001) ทั้งหมด 9 กลวิธี เรียงลำดับตามความถี่ของการปรากฏใช้จากมากที่สุดจนถึงน้อยที่สุด¹⁹ ได้แก่ การทับศัพท์ ร่วมกับกลวิธีอื่น²⁰ (ร้อยละ 60.3) การสร้างวาทกรรม (ร้อยละ 9.2) การเทียบเคียงคำหรือสำนวนที่กำหนดไว้แล้ว (ร้อยละ 8.4) การบรรยาย (ร้อยละ 5.3) การดัดแปลง (ร้อยละ 4.6) การยืมแล้วแปลตรงตัว (ร้อยละ 4.6) การแปลแบบคลุมความ (ร้อยละ 3.8) การขยายความ (ร้อยละ 2.3) และการลดความ (ร้อยละ 1.5) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 12

ตารางที่ 12

ความถี่ของการใช้กลวิธีการแปล

กลวิธีการแปล	กรณีที่พบ (ครั้ง)	ร้อยละ
1. การทับศัพท์ร่วมกับกลวิธีอื่น	79	60.3
2. การสร้างวาทกรรม	12	9.2
3. การเทียบเคียงคำหรือสำนวนที่กำหนดไว้แล้ว	11	8.4
4. การบรรยาย	7	5.3
5. การดัดแปลง	6	4.6
6. การยืมแล้วแปลตรงตัว	6	4.6
7. การแปลแบบคลุมความ	5	3.8
8. การขยายความ	3	2.3
9. การลดความ	2	1.5
รวม	131 ²¹	100

¹⁹ การนับความถี่ของการใช้แต่ละกลวิธี จะนับครั้งแรกที่ปรากฏการใช้กลวิธีกับคำแปลนั้น ๆ กรณีการทับศัพท์ชื่อเฉพาะ เช่น ชื่อบุคคล หมู่บ้าน จะนับเพียงครั้งแรกที่ปรากฏ ไม่นับครั้งที่ปรากฏซ้ำ

²⁰ การทับศัพท์ร่วมกับกลวิธีอื่น ได้แก่ การทับศัพท์ร่วมกับการใช้คำจำแนกประเภท การทับศัพท์ร่วมกับการใช้คำแสดงสถานะหรือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การทับศัพท์ร่วมกับการแปลตรงตัว การทับศัพท์ร่วมกับการดัดแปลง และการทับศัพท์ร่วมกับการใช้คำจำแนกประเภทและการแปลตรงตัว

²¹ เมื่อนำไปเทียบกับจำนวนกลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรม จำนวนรวมของกลวิธีการแปลที่ได้จะมีน้อยกว่าจำนวนรวมคำทางวัฒนธรรมที่พบ เนื่องจากผู้วิจัยไม่นับว่าการถ่ายเสียงชื่อตัวละครเป็นการแปล แต่เป็นเพียงการถ่ายเสียงตัวอักษรเท่านั้น แต่หากการถ่ายเสียงปรากฏร่วมกับการใช้กลวิธีอื่น เช่น «La capitana - หญิงลาลากาปีตานา» จะนับรวมอยู่ในกลวิธีการทับศัพท์ร่วมกับกลวิธีอื่น

การทับศัพท์ที่พบในกรณีส่วนใหญ่ คือ การทับศัพท์โดยถ่ายเสียงคำจากภาษาสเปน โดยพบว่า ผู้แปลถ่ายเสียงได้ “ใกล้เคียง” กับหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาสเปนของราชบัณฑิตยสถานไทยซึ่งประกาศใช้ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2535 สาเหตุที่ผู้วิจัยสรุปว่าการถ่ายเสียงมีลักษณะ “ใกล้เคียง” เนื่องจากการถ่ายเสียงบางกรณีก็ไม่ตรงตามหลักเกณฑ์ผู้แปลอาจใช้หลักเกณฑ์ของตนหรือยึดหลักเกณฑ์อื่นร่วมด้วย ดังเช่นกรณีคำที่สะกดด้วยตัวอักษร c อย่างคำว่า «carrancistas - ฝ่ายคาร์รานซา» «el Colorado - เจ้า โคลราโด» «Casildo - คาซิลโด» ซึ่งตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาสเปน ตัวอักษร c เมื่อประสมกับสระ a, o จะออกเสียงเป็น กา โก ตามลำดับ แต่ผู้แปลกลับเลือกใช้การถ่ายเสียงตามภาษาอังกฤษ ทำให้เกิดความคลั่งงัน ไม่สม่ำเสมอในการถ่ายเสียง

จากการวิเคราะห์กลวิธีการแปลแสดงให้เห็นว่า ผู้แปลพยายามคงองค์ประกอบทางวัฒนธรรมไว้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยใช้กลวิธีการทับศัพท์ร่วมกับกลวิธีอื่น ๆ การถ่ายเสียงชื่อตัวละคร สถานที่ รวมถึงคำเรียกพืชพรรณ อาหาร ข้าวของเครื่องใช้ ฯลฯ ช่วยคงบรรยากาศแบบเม็กซิกันตามท้องเรื่องได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้อ่านรู้สึกวากาลังอ่านนวนิยายเม็กซิกันซึ่งเทียบเคียงได้กับการแปลแบบ *foreignization* หรือการแปลแบบรักษาความแตกต่างตามแนวคิดของ Venuti อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้แปลไม่สามารถแปลโดยคงองค์ประกอบทางวัฒนธรรมตามต้นฉบับได้ เช่น การแปลคำที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางภาษา ผู้แปลเลือกใช้กลวิธีการสร้างวาทกรรม สร้างคำแปลใหม่ขึ้นมาแทนที่สำนวนในภาษาต้นทาง เช่น การแปลสำนวน «ไอริยาหมา» «ซีของมัน มันยังไม่ยอมให้หมาแตก» ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า เป็นกลวิธีที่เหมาะสมทำให้เกิดอรรถรสของ “ภาษา” เสมอต้นฉบับ และสร้างผลกระทบทางอารมณ์ความรู้สึกให้กับผู้อ่านฉบับแปลได้เป็นอย่างดี กลวิธีนี้เทียบเคียงได้กับการแปลแบบ *domestication* หรือการปรับบทแปลเพื่อให้เข้ากับผู้รับสารในวัฒนธรรมปลายทางตามแนวคิดของ Venuti

อย่างไรก็ตาม การใช้กลวิธีการแปล เช่น การเทียบเคียงคำหรือสำนวนที่กำหนดไว้แล้ว การดัดแปลง การคลุมความ หรือการลดความ แม้จะไม่ได้ทำให้ความหมายผิดเพี้ยนไปจากต้นฉบับแบบหน้ามือเป็นหลังมือ แต่ก็ทำให้นัยทางวัฒนธรรมในต้นฉบับถูกลดทอนลงไปไม่มากนักน้อย กล่าวคือ ทำให้กลั่นอาย “ความเป็นเม็กซิกัน” ขาดหายไป ตัวอย่างเช่น การใช้คำว่า «bung» «กิง» ซึ่งทำให้ผู้อ่านรู้สึกถึงกลั่นอาย “ความเป็นจีน” การแทนที่คำในต้นฉบับด้วยคำเรียกตามแบบภาษาถิ่นของไทยอย่าง «เสือกระจูด» «นกกิ้งโครง» «กระเปาะลูกกอ» «ยอดว่านหางจระเข้» ก็ให้ความรู้สึกถึง “พืชพรรณและสัตว์แบบไทย ๆ” ทำให้คำศัพท์ที่สื่อถึงความเป็นท้องถิ่นแบบเม็กซิกันอันเป็นลักษณะสำคัญของเรื่องราวในนวนิยายสูญหายไป แม้อาจกล่าวได้ว่ากลวิธีดังกล่าวจัดอยู่ในขั้วของการแปลแบบ *domestication* ตามแนวคิดของ Venuti แต่หากปรับหรือดัดแปลงมากเกินไปย่อมเป็นการบิดเบือนหรือลดทอนนัยทางวัฒนธรรมตัดโอกาสที่ผู้อ่านจะได้รู้จักองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในต้นฉบับออกไป ส่งผลให้ผู้อ่านไม่ได้รับบรรยากาศท้องถิ่นตามเนื้อเรื่องตรงตามเจตนารมณ์ของผู้เขียน

8.3 ความคลาดเคลื่อนในการแปล

จากการวิเคราะห์ ความคลาดเคลื่อนในการแปลอาจเกิดจากสาเหตุต่อไปนี้

1. ข้อจำกัดด้านความรู้ภาษาสเปนของผู้แปล เนื่องจากผู้แปลไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญภาษาสเปนโดยตรง จากบทสัมภาษณ์ในเว็บไซต์ The101.World (ปาณิส โพธิ์ศรีวังชัย, 2563) เกี่ยวกับประวัติของผู้แปล ทำให้ทราบว่าผู้แปลเคยศึกษาที่คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเคยทำงานเป็นพนักงานแปลและอ่านข่าวที่สำนักข่าว BBC ในอังกฤษ ผู้แปลมีความชื่นชอบในวรรณกรรมจากลาตินอเมริกา แต่ไม่ปรากฏข้อมูลว่า ผู้แปลมีความรู้ภาษาสเปนอยู่ในระดับใด ด้วยเหตุนี้ การแปลนวนิยายเปโดร ปาราโมฉบับนี้จึงใช้ฉบับแปลภาษาอังกฤษประกอบการแปลกับต้นฉบับภาษาสเปน จากการตรวจสอบคำทางวัฒนธรรมที่มีความคลาดเคลื่อนในการแปลทั้งหมด 6 คำ พบว่ามีเพียง 3 คำ ที่ได้รับอิทธิพลจากสำนวนแปลภาษาอังกฤษ แต่อีก 3 คำ ไม่ได้รับอิทธิพลมาจากสำนวนภาษาอังกฤษแต่อย่างใด จึงสรุปได้ว่า เกิดจากการตีความความหมายอย่างคลาดเคลื่อนของผู้แปลจากต้นฉบับภาษาสเปนเอง ข้อจำกัดด้านความรู้ภาษาสเปนของผู้แปลนี้ยังอาจเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลเพื่อสืบค้นความหมายคำทางวัฒนธรรมหรือคำในภาษาถิ่นเม็กซิกัน เนื่องจากแหล่งข้อมูลเชิงลึกเหล่านี้มักเขียนเป็นภาษาสเปน หลายคำไม่ปรากฏในรายการพจนานุกรมสองภาษาทั่วไป (bilingual dictionary) ต้องสืบค้นจากพจนานุกรมภาษาเดียว (monolingual dictionary) พจนานุกรมภาษาสเปนแบบเม็กซิกัน (Diccionario del español de México) หรือจากบทความวิชาการเกี่ยวกับนวนิยายเรื่องเปโดร ปาราโมที่มีนักวิชาการต่างชาติทำการศึกษาไว้

2. การตีความความหมายในระดับคำและระดับวาทกรรมที่คลาดเคลื่อนของผู้แปล อันมีปัจจัยมาจากรูปแบบและลักษณะการเล่าเรื่องของผู้แต่ง กล่าวคือ ผู้แปลอาจอนุมานความหมายจากบริบทในเนื้อเรื่องคลาดเคลื่อนไปจากเจตนาของผู้เขียน เนื่องจากรูปแบบการเล่าเรื่องผ่านบทสนทนาที่กำกวม คลุมเครือและไม่ให้ความกระจ่างชัดแก่ผู้อ่าน กอปรกับการใช้คำศัพท์ภาษาถิ่นเม็กซิกันในหลาย ๆ ช่วงตอน ก็ยิ่งทำให้ผู้แปลแบกภาระที่หนักขึ้นในการไขความหมายและเลือกใช้ถ้อยคำเพื่อเก็บความให้ครบและตรงตามต้นฉบับให้ได้มากที่สุด

นวนิยายเม็กซิกันเรื่อง เปโดร ปาราโม เป็นนวนิยายที่ทรงคุณค่าทั้งแง่เนื้อหาและการศึกษาเกี่ยวกับคำทางวัฒนธรรมเม็กซิกัน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการซื่อสัตย์ต่อความหมายที่ต้นฉบับมุ่งสื่อเป็นสิ่งที่จะต้องกระทำอย่างยั้ง การซื่อสัตย์ในที่นี้หมายถึงการถ่ายทอดต้นฉบับอย่างครบถ้วน ไม่ปรับเปลี่ยนบริบททางวัฒนธรรมโดยไม่จำเป็น เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้จักองค์ประกอบทางวัฒนธรรมในต้นฉบับและได้บรรยากาศแบบเม็กซิกันตามท้องเรื่อง

9. ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชิ้นนี้สามารถใช้เป็นพื้นฐานในการทำวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง เช่น การศึกษาการแปลคำภาษาถิ่นเม็กซิกันที่ปรากฏในนวนิยาย ศึกษาเปรียบเทียบความหมาย และกลวิธีการแปลในระดับประโยคประเภทต่าง ๆ การแปลในระดับหน่วยคำหรือกริยาสี นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อผู้แปลวรรณกรรมจากภาษาสเปนเป็นภาษาไทย แสดงให้ผู้แปล เห็นถึงผลลัพธ์ที่เป็นไปได้ของการเลือกใช้กลวิธีการแปลที่แตกต่างกันไป อันจะเป็นประโยชน์ ต่อการตัดสินใจเลือกใช้กลวิธีการแปลให้เหมาะสมกับบริบท สำหรับผู้สอนภาษาสเปน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สอนการแปลภาษาสเปน สามารถใช้การศึกษานี้เป็นตัวอย่างในห้องเรียน การแปล ให้นักศึกษาได้วิเคราะห์และวิพากษ์การเลือกใช้กลวิธีการแปลแต่ละกลวิธี รวมถึง ตระหนักในความละเอียดอ่อนในการถ่ายทอดความหมายที่แฝงมากับการใช้คำทางวัฒนธรรม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนการแปลภาษาสเปนต่อไป

เอกสารอ้างอิง/References

- ฉนวน รูลโฟ. (2561). *เปโตร ปาราโม* (กำพล นิรวรณ, ผู้แปล). ผจญภัยสำนักพิมพ์. (ต้นฉบับพิมพ์ปี 1955).
- ทินประภา กรดนิมชัย และ ภาสุรี ลือสกุล. (2561). การวิเคราะห์ห้องคำประกอบทางวัฒนธรรมไทยใน “อสรพิษ” ฉบับภาษาสเปน. *วารสารการแปลและล่าม*, 3(2), 41-89.
- ประชิด วามานนท์ (2520). อะกาเว่, เฟอเคเรีย, ยุคคา. *วารสารพืชสวน*, 12(2), 1-12.
- ปานิส โพธิ์ศรีวังชัย (1 ตุลาคม 2563). *วรรณกรรมและชีวิตของ กำพล นิรวรณ นักปฏิวัติผู้พ่ายแพ้*. The101.world. <https://www.the101.world/kampol-nirawan-interview/>
- เพ็ญพิสาข์ ศรีวรรณารถ. (2551). ปัญหาในการแปลผ่านภาษาที่สอง กรณีศึกษา: การแปลวรรณกรรมเรื่อง เปโตร ปาราโม. *วารสารอักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 30(1), 129-149.
- แพรว จิตติพลังศรี. (2561). บรรณาธิการแถลง. *วารสารการแปลและล่าม*, 3(2), 5-8.
- ภาสุรี ลือสกุล. (2561). *สังนิยมนมหัตถจริยในลาตินอเมริกา: ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์วรรณกรรม*. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2561). *หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาสเปน พุทธศักราช 2561*. ผู้แต่ง.
- วัลยา วิวัฒน์ศร. (2557). *การแปลวรรณกรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 3). โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ. (ม.ป.ป.). *งานศิลปหัตถกรรมจักสานกระจูด*. สถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2567, จาก https://www.sacit.or.th/uploads/items/attachments/b555da9b21a5a45577bb2bfb58bcfea0/_783b24b5d043b02fe6bb8dd757088238.pdf
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. <https://dictionary.orst.go.th/>
- Baker, M. (1992). *In other words. A coursebook on translation*. Routledge.
- DeMejico. (n.d.). *Original Troje from Mechoacan Mexico*. Retrieved from September 20, 2024, from <https://www.demejico.com/custom-projects/original-mexican-troje/>
- Jiménez de Báez, Y., & Gutiérrez de Velasco, L. (2008). *Pedro Páramo: diálogos en contrapunto (1955-2005)*. El Colegio de México. <https://muse.jhu.edu/book/74584>.
- Luiselli, V. (2023, November 29). A masterpiece that inspired Gabriel García Márquez to write his wwn. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2023/11/29/books/review/pedro-paramo-juan-rulfo.html>
- Luque Nadal, L. (2009). Los culturemas: ¿Unidades lingüísticas, ideológicas o culturales? *Language Design*, 11, 93-120. http://elies.rediris.es/Language_Design/LD11/LD11-05-Lucia.pdf

- Marco Borriello, J., Verdegel Cerexo, J., & Hurtado Albir, A. (1999). La traducción literaria. In *Enseñar a traducir: metodología en la formación de traductores e intérpretes* (pp. 167-181). n.p.
- Molina Martínez, L. (2001). *Análisis descriptivo de la traducción de los culturemas árabe-español* [Doctoral dissertation]. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Molina Martínez, L. (2006). *El otoño del pingüino. Análisis descriptivo de la traducción de los culturemas*. Publicacions de la Universitat Jaume I.
- Newmark, P. (1988). *Textbook of translation*. Prentice Hall.
- Nida, E. A. (1945). Linguistics and ethnology in translation-problems. *Word*, 1(2), 194-208. <https://doi.org/10.1080/00437956.1945.11659254>
- Nord, C. (1997). *Translating as a purposeful activity. Functionalist aproches explained*. Routledge.
- Rulfo, J. (1955/2005). *Pedro Páramo*. Editorial RM y Fundación Juan Rulfo.
- Rulfo, J. (1959). *Pedro Páramo* (Lysander Kemp, Trans.). Grove Press. (Original work published 1955). <https://archive.org/details/pedropramo00rulf>
- Rulfo, J. (1994). *Pedro Páramo* (Margaret Sayers Peden, Trans). Serpent's Tail. (Original work published 1955).
- Rulfo, J. (2023). *Pedro Páramo* (Douglas J. Weatherford, Trans). Serpent's Tail. (Original work published 1955).
- Sandoval Godoy, L. (2004). *Modos de hablar en Jalisco*. Secretaria de Cultura. Gobierno del Estado de Jalisco.
- Venuti, L. (1995). *The translator's invisibility*. Routledge.
- Vermeer, H. (1983). Translation theory and linguistics. In P. Roinila, R. Orfanos, & S. Tirkkonen-Condit (Eds.), *Häkökohtia käännämisen tutkimuksesta* (pp. 1-10). Joensuu University.
- Zilberdik, N. J. (2004). Relay translation in subtitling. *Perspectives: Studies in Translatology*, 12(1), 31-53.